F. W. BAIN

A TESTETÖLTÖTT HÓ

HINDU ELBESZÉLÉS
A SZANSZKRIT KÉZIRAT NYOMÁN

Fordította:
BAKTAY ERVIN

TARTALOM

ELŐSZÓ

INVOCATIO

I. HÓSZELLEMEK

II. A KIRÁLY SZERELME

III. AZ ISTENSÉG SZÍNJÁTÉKA

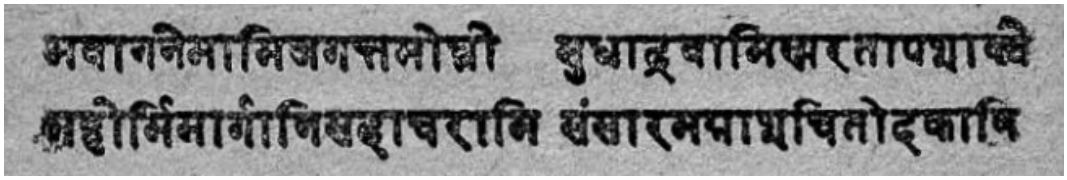

Lét homlokán ragyogok én,
Fényemtől éj árnya rebben;
S a szerelem gyötrő lángját
Hűsen oltja nektárcseppem;
És az Idő hulláminak
Sötét vize fölött fénylek,
Hol örökké, hánytvetetten
Roncsként usznak tört remények.

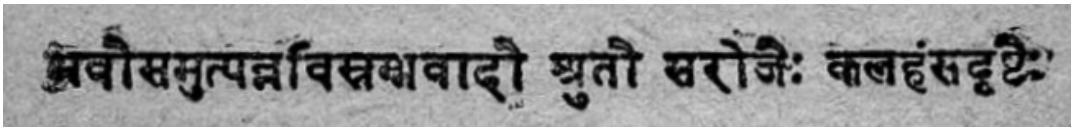

...Csak a vadhattyúk-látta, tószülte lótuszok hallották az Istenpár szerelmi civódását...

ELŐSZÓ[1]

Tartariát, mondja Abbá Huc - a képzeletben leggazdagabb és a legutánozhatlanabb minden vándorok között - vándormadarak népesítik be: „messze fön a légben láthatod szállani sűrű csapatjaikat, amint szeszélyes röptükben, mit mégis fegyelem vezet, ezerféle változatos alakzatot vesznek föl és ezek az alakzatok ismét föloszlanak, eltünnek, hogy új csoportosulásnak adjanak helyet". Hasonlóképen a nagy és búskomor fönsíkok vidéke, mely egészen a magas Himalája fehér faláig terjed, igazi otthona a tavaknak: „Koko Nurs": bűbájosan kék zafirlapok hintik tele a földet, mint egy eltört, hatalmas tükörnek darabjai, melyekben az ég kékje verődik vissza. Egy ezek közül, elrejtőzve a Kailás déli lejtőjének még elérhető hótömegében, a *Mánasa tó*, a szent tengerszem. Ez a szintere elbeszélésünknek, amelynek címe annyira idiomatikus, hogy csak körülírás segélyével fordítható le, de eredeti indiai aromáját még így is elveszti az átültetésben. Mert a cím ezt mondja nekünk:

„Ami a hattyú a tónak, a hold a mennyboltnak, Párwati (a Himálaja Leánya) az ő Urának, az a világ számára a Nő: az örökkön ismétlődő, a végtelen kísértő, az őslakó, az ékesség, az örök lényeg és rögeszme, a titokzatos, magányos hattyú az Idő sötétkék tavának keblén."

Bizonnyal sok igazság van az állításban, hogy az egész régi hindu irodalom tulajdonképen egyetlen hosszú himnusz, mely a holdat dicsőíti. A hindu költészet holdfényes légkörben él, amihez hasonló nem található a földön; különös, szent félhomály az, melyet egy más, ismeretlen világ lelke tölt el. Semmisem oly álomszerű, annyira eltávolodott a mindennapos valóságtól, mint ez az elbűvölt szellemlégkör. És mégis könnyen megérthetjük, hiszen az e légkörben élők lelkiállapotát minden közönséges halandó ismeri, ha csak különleges alkalmakkor érezhette is. Mert vajjon kinek lelkén ne vett volna erőt néhanapján a Hold igézete és ki ne érezte volna a hatalmat, mely szinte diabolikus erővel vonzotta, hogy a Holdnak hódoljon? Ki ne érezte volna ennek az égitestnek a hatását, azt a delejes, félig misztikus vonzást, a szürkület hűs kámforának és a hegyek hópihéjének, a hattyú ezüstös csillogásának és a tengerhab fehérségének lohengrini tumultusát, amelyet - mint a hindu mondaná - az estéli hold harmatkönnyei árasztanak? A Természet meg tudja énekelni ezt a csodát, midőn leszáll az est, varázshangú teremtményeinek, a csalogányoknak szavával: de vajjon mely emberi nyelvre szorítkozó Endymion[2] tudná szavakba önteni szenvedélyét?

Jól emlékezem egy alkalomra, mikor engem is elbűvölt ez a varázs. Azon a napon volt, midőn a walesi herceg Indiába érkezett, 1905-ben.

A nagyjelentőségű nap reggelén Bombay csupa izgatottság és lelkesedés volt. Alkirályok és ráják, minden fajtájú és rangú méltóságok - polgári vagy katonai, keleti vagy nyugati méltóságok egyaránt - vetélkedve tolongtak, hogy hódolatukat bemutassák a birodalom örökösének. Mindenkit ott lehetett látni, aki Indiában valaki volt. Én, szerencsétlenségemre nem lévén senki, messze távol, a biborfényű hegyekben, a nap érkezte előtt keltem föl és a hűs, árnyas hajnal idején észrevétlenül és ismeretlenül szálltam alá, végig a sötétvörös, virágzó bokrok mellett, amelyek homályborította páfrányok közül virítottak elő; le a mélybe, levélfödte

[1] A hindu neveknél és kifejezéseknél a magánhangzók és részben a mássalhangzók is úgy olvasandók, mint a magyarban. Eltérés csak a következőkben van: ch = cs, j = dzs, s = sz, sh = s, y = j.

[2] *Quid est credere in Deum?* - kérdi St. Ágoston, és felel: *credendo amare, credendo diligere, credendo in Eum ire et Eius membris incorporari.* Csak a genust kell megváltoztatnunk, hogy lássuk, mily rövid lépés választja el a vallásos extázist a nemi érzés indulatától.

kigyózó utakon, végig a föld koránkelő, félmeztelen, rézszinű fiainak és leányainak hosszú sorai mellett, kik nyögve, meghajolt háttal, hatalmas, suhogó fűkötegeket cipeltek, amelyek eltakarták fejeiket; végig az óriási gyertyatartókhoz hasonló kaktuszok előtt, melyeket a kék convulvulus függő lánckoszorúi fontak keresztül-kasul és oly meredekek szélén nőttek, ahonnan egyenesen le lehetett volna ejteni egy követ a fák koronájára, melyek alant ezer lábnyi mélységben álltak; itt-ott a „vad nyílgyökér" hatalmas hófehér tömegei előtt haladtam el, melyek egyedül kimondhatatlan szépségükkel kecsesen meghajolva emelkedtek ki a sötét háttérből; mindig lefelé, egyenetlen, göröngyös sziklaösvényeken, melyek zuhatagok kiszáradt ágyához hasonlítottak - aminthogy azok is voltak tulajdonképen - és inkább a majmoknak szolgálhattak volna kapaszkodókul, semmint értelmesszavú embereknek; lefelé, órákon át, mig a nap magasra szállott az égen. S akkor páratelt, levegőtlen völgybe értem, melyen kicsiny patak csörgedezett végig és a kristálytiszta habok, meg a vízben tovasuhanó apró halak rajai annyira csillogtak a napfényben, hogy a szemem szinte belefájdult a ragyogásba. Azután végig egy porfödte és káprázatóan fehér úton, hol smaragdszínű papagájok rebbentek föl és rikoltoztak a fák közt; akkor aztán megint fölfelé, csak mindig fölfelé, egy árnyas, hűs és bájos erdei ösvényen - ilyen lehetett az alvó Csipkerózsa lugasához vezető út - mely oly meredeken emelkedett föl a magasba, mintha az égbe vinne; így végre elértem a tetőt és ott állottam az ősi Marátha erőd belsejében.

Ez a fekete, ciklopi bazalttömbökből épült vén sziklaerőd, melynek minden repedéséből ragyogó zöld páfrányok ütik elő fejüket, merően és kihivóan emelkedik az égbe egy szakadék peremén, melynek sziklafala az erőd nyugati oldalán csaknem függőlegesen ereszkedik alá kétezer lábnyi vagy ennél is nagyobb mélységbe. És ott, a szakadék szélén, a sárgásvörös dzsungel sűrű bozótja, mely az elhagyatott rom belsejét borítja és az üres tér között, mely alattam és előttem terült el, leheveredtem, mintha az ürben lebegtem volna Trishankuhoz hasonlóan. Kevés hiján délidő lehetett. Nagy, kék, érces fényű pillangók úsztak körülöttem lustán a légben, a dzsungel sóhajtozott és susogott mögöttem és valami rovar ismételten elrebbent a fülem mellett, vad és hirtelen zúgással, mely alighogy megütötte a fülem, ismét elveszett a csöndben. Messze alant egy sólyom lebegett egyhelyben, mozdulatlanul, mint valami festett képen. És két nagy fehér keselyű kerengett méltóságosan az ég kékjében a falak fölött. Meg-megriasztottak kitárt feketeszegélyű szárnyaiknak suhogó zajával, amint elsuhantak mellettem és ragyogó, éles és kíváncsi szemeiket a betolakodó idegenre szögezték, aki csöndesen feküdt és fülével, szemével itta a vad hegyek fenyegető és borongós szépségét, a hegyekét, melyek csöndességbe borultan, vörösen és kopáran, megperzselten és repedésekkel barázdáltan húzódtak el észak, nyugat és dél felé, ameddig csak a szem ellátott. Szinte lüktetett és kékes fényt öltve, reszketett a hegyes táj, mintha olvasztott érc rengő tömege volna, vagy mintha a gyermekkor emlékében élő Ezeregy Éjszaka - az egyedül igaz Ezeregy Éjszaka - valamelyik afrikai varázslója hozta volna létre bűvös hatalmával és oly világról beszélne, mit emberszem nem látott még, ott túl a távoli, ismeretlen sárga tengereken.

És amint ott hevertem, s a végtelen távolságot és a szédítő mélységet megosztottam a keselyűkkel, a végtelenség érzése és a régi áldás, József áldása, melyet távol sziriai földön mondtak egykor, egyszerre csak az emlékezetembe suhant.[3] Itt az „ős hegyek" tetején mintha egy hatodik érzéke támadna az embernek – aminővel a régi *Yogik* birtak - és mikor csöndesen ott fekszik és hallgat, szinte hallja a Nagy Órának ketyegését és a szférák zenéjének halk vissz-

[3] *Áldott az Urtól az ő földe az égnek kincseivel, a harmattal és az alant elterülő mélységes vizekkel; A nap érlelte drága terméssel és a hold sarjasztotta drágaságokkal; És az ős hegyek javaival és az örök halmok drágaságaival.* (Mózes V. 33. - Károli Gáspár ford.)

hangját. Oh, Pátanjalinak igaza volt! Azok, akik megszokják, hogy a Csöndesség szavára figyeljenek, hangokat tudnak hallani és minden földi harmóniánál édesebb zenét.

Észak felé tekintettem, Bombay irányába, melyet a messze láthatár ragyogó köde eltakart. És mondtam:

- Oh walesi herceg, vajjon akad egy is azok között, kikkel indiai utadon találkozni fogsz, aki meg tudná vagy meg merné mondani neked, mi rejlik India szivében, amint hátra és befelé fordított tekintettel ülve, annyira elmerül az istenek tiszteletében, kiket a világ végleg elfelejtett, hogy semmi egyébbel nem törődik? *Nézz reám, én, elszáradt fatörzs, miként virultam ki egyszerre új, idegen lombokkal! Én, aki régesrégen magam is szépséges leveleket hajtottam és gyümölcsöket termettem, melyek nem voltak ezeknél alábbvalóak. Ám hadd válassza a férfi úrnőjéül azt, aki megérti őt és hálával jutalmazza, még akkor is, mikor már meghalt.*[4] A szivem tüzet elfojtották. Én a saját régi isteneimet akarom, nem a tiéidet, a tiéidet, akik csak az én isteneimnek leszármazottjai voltak. A ti protestáns hittérítésetek merő arcátlanság. A ti rideg, búskomor theizmusotok nem egyéb, mint töredéke az én életvidám, misztikus politheizmusomnak, mely jobban visszatükrözi egy fölfoghatatlan istenség sokféle megnyilvánulását. S az inkarnáció sem a ti gondolatotok, hanem az enyém. És mindazt, amire ti akartok tanítani engem, én már régen tudtam, jobban, mint maga Egyptom, sokkal előbb, mielőtt ti egyáltalán voltatok. Mert én is Szentföld vagyok: még a levegő is meg van szentelve itt; és ti mégis önhitt kontárokat és ostoba, asszonytölelgető lelkészeket küldtök hozzám, hogy engem az én tulajdon ősrégi, titokzatos hitköltészetemnek apró, ellesett töredékeire tanítsanak. Hiszen akkor épúgy a walesi dombok is eljöhetnének ide, tengerentúlra, hogy megmutassák a Kailásnak vagy a Kanchanjungának, milyen legyen az igazi hegy! Vagy épen úgy a Sahara Marushtali is hivatottnak érezhetné magát arra, hogy Braziliát botanikára oktassa!

Vajjon visznek-e baglyot Athénbe vagy vizet a tengerbe? Ami a művészet volt a görögöknek, a politika a rómaiaknak, az üzlet Londonnak; az *a vallás* az én számomra. És ha a vallás igazán nem egyéb értelmetlen és értéktelen dolognál, - amint a ti bölcseitek állítják - akkor én is kevesebb vagyok a semminél. De ha nem úgy van, akkor tudjátok meg egyszersmindenkorra, hogy a Gangesz szentebb a Temzénél és London összes templomai kevesebb vallásos hitet képviselnek, mint Benares, hol nyugalmas tekintetű bölcsek ültek ősidők óta a tisztító erejű hullámoknál, mondván: *Egyetlen az Istenség, de a bölcs sok néven nevezheti Őt*; már akkoriban, mikor Oxford és Cambridge tájain még csak a bölömbika és a szalonka tanyázott.

- - - - - - -

Nemsokára azután fölkeltem és útnak indultam, le a hegyről és át a síkon. És letérvén a helyes ösvényről - mint Dante - szerteszéjjel bolyongtam, mérföldekre, téves irányban, a dzsungelben és most kellett bűnhődnöm elbizakodottságomért, hogy közepes egészségem ellenére harmincmérföldes sétával mertem kihivni a Napisten haragját és egész napon át csatáztam vele az ő dominiumában. Mert most előnybe került vélem szemben és kényszerített, ha akartam, ha nem, hogy az emberek tanyájához visszavezető utamon egy fa és árnyék nélküli hegyoldalt másszak meg, mely oly meredek volt, mint egy házfal. És itt teljes erejével és tüzével sujtott le reám. Húszszor is lefeküdtem, megszakadni készülő szivvel, de nem adtam föl a küzdelmet. És mikor végre elértem a tetőt, utamat új akadály torlaszolta el, - mintha csak ő rendelte volna így - egy nemrég beállott földcsuszamlás, amelyen keresztül kellett jutnom, légy módjára egy sziklapillérhez tapadva, vagy ezerlábnyi magasságban; mert különben vissza kellett volna

[4] Antipater.

mennem a hegy lábához és elölről kezdenem az egészet. Már akkor inkább a halált választottam volna.

Legyűrtem az ellenfelt, de soha életemben nem fogom elfelejteni azt a kúszást. Teljesen kimerülten, csuronvíz-izzadtan, remegő tagokkal értem át és oly fáradt voltam, hogy azt hiszem, ha valaki akkor megszólít, szó nélkül sírva fakadok. Végre boldog, kitörő kacajjal elértem házam verandáját és egy karszékbe hanyatlottam. Az egész világ szertefoszlott szemeim előtt és nem is álomba, hanem valami éber aléltság állapotába merültem.

S amint ott hevertem, az idő lassan múlott és a nap lassú átmenetekben véget ért.

Akkor egyszerre, mintha valaki megérintett volna, öntudathoz tértem. A napkorong eltünt, a nappal elhalt. Előttem, csöndesen, hűvösen és feketén meredeztek a kegyetlen hegyeknek hatalmas vállai, melyeken átkeltem volt. Fölöttük az ég kárpitja terült a végtelenségig, mély ibolyaszínben sötétlett a fejem fölött és tiszta, átlátszó sárgásszürkévé halványodott alantabb és itt-ott fölvillant egy-egy csillag. Körülöttem mindenfelé a tücskök csirpelése, álomratérő madarak csiripelése, sűrü sötétség, lombos labirintusok; a homályból itt-ott egy éji madár suhant elő bársonyszárnyakon, pillanatra ott lebegett a sötét ég hátterében, azután eltünt, mint valami kísértet. A lehülő, föllélekző föld illata, a homály szelleme könnyű szellő gyanánt az agyamba suhant. És amint ott feküdtem, felpillantottam és megláttam a hold sarlóját a biborkék levegőben, hasonlóan egy nagy, ametisztekkel kirakott ürbe ejtett sárga indiai topázhoz, amint úgyszólván lábujjhegyen állva a hegycsúcs homlokán lebegett, melynek gyászsötét szegélyét szelídfényű és alig észrevehető sugárudvarával érinteni látszott és csodálatos ellenmondásként széppé varázsolta a vak sötétséget.

A Nagy Isten állott előttem, homlokán ékességével.

És amint csodálattal néztem reá, a hold lehajolt hozzám és a fülembe suttogott:

- Lásd, én vagyok az Éj Csillaga, az Istenség Homlokdísze, a Homály Égiteste, a minden képzeletet fölülmúló bűbájos szépség szent Megtestesülése. És te, ki az én ragyogásomban fürdesz és ezüstös áradatomban úszol, mely lágyabb és szelídebb, mint a pillantás, mit az anya vet lázbeteg gyermekére - nem akarsz-e hódolni nékem és imádni és istenségnek tartani engem, ami igazán vagyok: A Gyógyfüvek Sarjasztója, a Lélek Orvossága: hűs, halvány, csodás éjféli Madonna, minden homályos és szép dolgok között a leghomályosabb és legédesebb, de mégis mindeneknél ragyogóbb. Nem akarsz-e főt hajtani előttem, ahogyan minden idők emberei tették vala régen és ahogyan a Kelet népei még ma is teszik, kik az Istenek Istenének rőtszínű hajfürtjei közé helyeznek díszül és e nagy, sötét világ homlokán ragyogó fölséges és egyetlen ékességnek neveznek engem? Titokzatos Hattyú; kristálygömb; kámfortelt kehely; hűs ambróziát hullató; mennybolt csöndes ezüst sajkája - sok néven ismertek engem a régiek és hódolattal telve tisztelték meg az én isteni főmet, Artemisnek vagy Ionak, Bendisnek, Dianának, Proserpinának, Astartének, Atergatisnak vagy Isisnek és sok ezer más néven nevezvén engem és ezek a nevek mind csak jelképei és szimbolumai annak az erőnek, mely - egyszemélyben Anya, Hitves és Leány - csak vonz és nem taszít és az egész, engedékenyen hódoló Teremtést vezeti misztikus körtáncában: a vonzásnak és vonzalomnak ereje az, melyet az ember megmagyarázni nem tud, de amelynek mindenki kifejezést törekszik adni a Szerelem vagy a Szépség epitetonjával. Bizony, keveset tudott arról az Üdv Hadserege, a szegényes külvárosoknak ez az ocsmány és félbarbár népsége, amely ledöntötte oltáraimat, hogy a Kozmikus Erő és az Egyetemes Szépség kultuszának helyébe az ő szennyes és csúf énjének kultuszát tegye; mondom: keveset tudott arról, hogy az én politheista szimbolizmusomban, elrejtve a mitológikus bálványozásban, amelyben költészet és természet, szeretet, vallás és bölcselet vegyült össze, lényegesebb és mélyebb igazság rejlett, mint aminőt Newton

és Laplace minden mechanikai találmányai képviselnek. Gondoljátok el az éjszakát nélkülem, gondoljátok el a világot anélkül, aminek én vagyok a legtökéletesebb kifejezője, vajjon mi marad akkor: nem egy értéktelen *caput mortuum*, nem a jelentéstelen és mozdulatlan sötétség jéggédermedt halmaza, melyből hiányzik a mozgató erő? Mert a Szépség lényegesebb a világra nézve, mint a mathematika vagy a mechanika, misszionáriusok vagy gépkocsik vagy akár a kenyér és a vaj: Ő a természetfölötti kéneső, a gyökeres és végleges; a kivonatolt erő, mely, bár maga örökké mozdulatlan, minden más mozgásnak okozója és létrehozója. És hiába tagadtak és tagadnak meg engem szájukkal azok a durva képrombolók és utódaik; műveik és irodalmuk meghazudtolják képmutatásukat; költőik maguk is attól a „pogányság"-tól kölcsönöznek, melytől megtagadják mindazt a szépséget, ami pedig nekik is egyedül ad tartalmat. És a kultusz, amely kiűzte az enyémet és a helyébe ült, talán nem az volt, aminek a régiek gondolták: mindennek megsemmisítése és halál? A művészet, a bölcselet, a tudomány, a család és az állam halála és halála mindannak, aminek én vagyok az életadója, mert minden csak egyedül én általam van és mindez részben csak akkor tért vissza, újjászületve a halálból, mikor az én oltáraimat újra fölállították, bár más név alatt. Mert a képmutatás a kikerülhetetlen, végzetes átka minden vallásnak, amely megtagad engem, mert nélkülem a világ nem juthat előre. És én mégis az egész idő alatt szünettelenül folytattam és folytatom körutamat hűs, elérhetetlen és nyugalmas fenségemben, boldogtalan nővérem, a Föld körül és nem törődöm azzal - mint ahogy egyetlen igaz istenség sem törődik vele - hogy vajjon látnak és tisztelnek-e vagy sem. Mert a hivőnek van szüksége az istenségre, nem pedig az istenségnek a hivőre. Igaz odaadás sohasem követel viszonzást. Mert az egyik megelégszik azzal, hogy él: a puszta létezés elegendő néki; mig a másiknak a szenvedély és az érzések indulata, a tökéletlenség, tusakodás, extázis vagy kétségbeesés jut osztályrészül. Ha távol vagyok, legalább látni vágytok engem; ha megjelenek, vad vágyban égtek ölelésem után: elvegyülve az én lelkemmel, végtére megértitek, hogy szomjatokat lehetetlen eloltani és lényeteknek természete maga csúfol meg benneteket. Mert a Szépség, amint azt az én régi indiai bölcseim megértették, hasonlóan a Holdhoz, elérhetetlen[5] és hasonlóan az Óceánhoz, sós tengerhab.[6] Azok, akik el akarnak érni engem, kudarcot vallanak; azok, akik szomjuk okozta őrületükben isznak belőlem, nem a szépségemet isszák, - amely maga Máyá - hanem csak annak sós keserűségét.

- - - - - - -

És ekkor egyszerre éreztem, hogy valami a térdemre nehezedik. Két kar ölelte át a nyakamat és egy puha arc simult az enyémhez. A kisleányom volt. És én így szóltam hozzá:

- Máyá, nem tudod, mit mondott nekem a hold az imént rólad? Azt mondta, hogy te csak egy kicsiny bálvány és egy nagy szemfényvesztés vagy és hogy az ízed rossz és sós.

A gyermek elfordította az arcát, anélkül, hogy fölemelte volna az enyémről, hogy a holdra nézzen és haja a szemeimbe hullott. Igy pihent ott és a fülemet simogatta tündéri ujjaival, ami mély elmélkedésnek volt a jele. Aztán megszólalt:

- Sós ízű vagyok olyankor, mikor sírtam. De honnan tudja ezt a hold? És honnan került belém a sósvíz? Talán mert olyan sokat nyeltem belőle, mikor a tengerben fürödtünk?

És én feleltem:

- Nem, akkor még nem nyeltél eleget. Hanem régesrégen, egészen kicsiny korodban, még a vízben rejtőztél és ugyanúgy a hold is.

---

[5] Durgá.

[6] Láwanya.

És fölpillantottam, a fesztelenül szétterült hajerdőn keresztül, föl a Nyugalmas Fenségre és szelíden mondtam:

- Oh titokzatos Urnőm, nem tudom, kiket nevezzek az igazi holdkórosoknak: a régieket, akik hódoltak néked, vagy a modern embereket, akik nem hódolnak. De bennem, ha kedved tartja, hivődet és hódolódat láthatod, ennek az új, fiatal Isisnek vagy Aphroditének, a Tengerhab e kicsiny Leányának a kedvéért, aki itt a szivemen pihen.

INVOCATIO

Hódolat ama Nagy Harmadik Szem sugarának, amelynek lángja elhamvasztotta a boldogtalan Szerelem testét és arra itélte, hogy uj létezésre törekedve, inkarnációk végtelen láncolatában keljen ujra és ujra életre az ifju és a leány szivében, midőn hirtelen szent tüzre lobbannak egymás megpillantásakor.

I.
HÓSZELLEMEK

Messze fönn északon van egy tejfehér hóval borított hegycsúcs, mely úgy hasít a mennybolt kékjébe, mint a hirtelen fölharsanó kacagás a mélységes csöndbe.[7] Igazán mintha nevetve fordulna a lustán körötte gomolygó bárányfelhőkhöz, csillogó tisztaságával kérkedve:

- Haha! Ti vetélytársaim, tegyetek túl fehérségemen, ha tudtok!

Lenn a mélyben, a hegy lábánál csöndes kék tó terül el, kék, mintha cseppfolyós lapis-lazuli volna. S a tavon hófehér hattyúk úszkálnak, mint megannyi levált és lezuhant darabjai a vízben tükröződő hegy hótömegének, melyek életre kelve, most a lótuszok lágy szárát csipegetik. Mert az arany lótuszvirágok sokasága úgy borítja a tó sötétkék lapját, mint az égboltot a csillagok.

Ide hozta egykor a Nagy Isten ifjú aráját menyegzője után.[8]

És amint a Teremtmények Ura a szent hegy ormán a Hegység Leányával enyelgett, egyszerre csak összekülönböztek, mint azt már szerelmesek tenni szokták. S ekkor Maheshwara így szólt magában:

- Vajjon mi lehet édesebb a szerelmesek civódásánál? És vajjon mit érne istenvoltunk, ha nem állanánk magasan az emberek fölött? Föltehető-e, hogy a halandók a gyönyör oly édes forrásaiból meríthessenek, melyek előttünk, isteneik előtt, el volnának zárva? Hadd civódjunk tehát mi ketten szerelmesek és legyen boldogságunk is annyival nagyobb a halandókénál, mint amennyivel mi magunk nagyobbak vagyunk náluk. Legyen a miénk mintaképe és példája minden szerelmi civódásnak, de elragadtatásunk és gyönyörünk mégis haladjon túl minden emberi mértéket.

Elgondolván ezeket, hirtelen lehajolt, mintha meg akarná csókolni hitvesét és ekkor Gangá[9] - így akarta ezt a pajzán isten - mintegy véletlenül kileskelődött a Teremtés Urának fürtjei közül.

És a Havas Hegy Leánya megpillantotta Gangát. Szempillantás alatt fölpattant és majd sáppadva, majd pirulva, méltatlankodástól dagadó kebellel állt ott. Olyan volt, mint a támadásra készülő kigyó. És tekintetét nem az istenre, hanem Gangára szögezve, lassan visszahúzódott. Két erős gömbölyű keble úgy hullámzott, mintha el akart volna válni testétől.

És gyors, röpke pillantást vetett az istenre, egyetlen pillantást, telve haraggal és fájdalommal. S elhagyván a Kailás hegyfokát, hulló csillaghoz hasonlóan, egyetlen lendülettel suhant alá messze, messze le, a Mánasa-tó legszélére, s magára hagyta a Holdékes Istent a hegycsúcs peremén.

---

[7] *A nevetés és a fehér szín* kapcsolata általános a régi hindú íróknál.

[8] A Nagy Isten *Shiwa*, vagy *Maheshwara*. Neje *Párwati* a Himálaya, a Havas Hegység leánya. Shiwa hajában a holdat hordja ékesség gyanánt és homlokán egy harmadik szeme van, melyet rendesen zárva tart. E szeméből kitörő lángsugárral égette el egykor a Szerelem istenének testét. (*Kálidása*: *Kumára Sambhawa*.)

[9] A *Gangá* (Gangesz) folyam az égből esett le Shiwa fejére és eltévedt az isten hajának rengetegében. Itt női megszemélyesítésben értendő, ezért kelti föl Párwati féltékenységét.

És ekkor a Minden Teremtmények Ura gyöngéden elmosolyodott. És szólt:

- Nem ok nélkül nevezik szerelmesemet Chandinak[10] ott lenn a földön. De hiszen féltékenysége csak szerelmének mélységét mutatja és nem egyéb ennek kísérő árnyánál, ő maga pedig valóban hasonló a lánghoz, nem csupán szinében, de hevében is.[11] Nos, az én kis cselszövényemet eddig eredmény koronázta - sőt várakozásomon fölül - és az óhajtott civódást sikerült most ügyesen útjára indítanom.

Letekintett a Mánasa-tó felé és szemsugarának röptét szellemének titokzatos erejével irányította. Aztán így beszélt:

- Amott ül ő a tó szélén busongva, hasonlóan a *Chakrawáka*[12] madár nőstényéhez, midőn párja távol van tőle. Lám, amint könnyű és gyöngéd alakja leverten meghajol bánatának súlya alatt, mennyire hasonlít holdamhoz, mikor sarlója leereszkedik a tenger szinére és visszatükröződik abban, miként most ő a tó vizében. Oh, ha tudná, mennyire nincs oka féltékenykednie bárkire is a világon! Ennyire nincs tudatában ellenállhatlan varázsának a tökéletes szépség.

Hosszan elnézte igaz vonzalommal és gyönyörrel.

- Nos, rajta, - mondta akkor - hadd valósítsam meg tervem hátralévő részét. A szegény halandók egyazon időben csak egy helyen lehetnek, de nem úgy én! Én távollétemben is együtt leszek duzzogó szépemmel és idegen alakokat öltve kényem-kedvem szerint fogok lakmározni és dőzsölni szerelmi bánatának édességében és mint a méh, magamba szívom lótuszvirágom nektárját, tudta nélkül, sőt tán akarata ellenére. Igy fog ő tudtán kívül cirógatni és simogatni engem még haragjában is!

És egy szempillantás alatt a Yoga Nagy Mestere[13] eltünt. Ám ugyanakkor egy vad hattyú szárnyalt alá a Kailás hegyfokáról a mélyben fekvő tó felé. Elhagyta a hófödte hegycsúcsot és útjában nem kísérte más, csak testének mély kék árnyéka a havon.

[10] *Chandi*, Párwati egyik neve = makrancos.

[11] *Gauri*, Párwati egyik neve = halvány tűzpiros.

[12] *Chakrawáka* a madár, mely elhal párja után.

[13] *Yoga* a megismerés nagy bölcsessége, a világlényeg megértésének nagy tudománya.

II.
A KIRÁLY SZERELME

I.

A Hegy Havának Szülötte pedig szomorúan ült a magányos tó partján. Ott ült, kissé hátradőlve, a víz fölé hajló sötétkék sziklán. Kinyújtott jobbkarjára támaszkodott, míg a másik az ölében pihent és keresztbe tett kicsiny lábai a víz fölött csüggtek. S a tó teljes nyugalomban feküdt lábainál, mintha attól félt volna, hogy egy vigyázatlan mozdulattal elriasztja a képet, melyet fölszíne oly csodaszépen tükrözött vissza. Feje vállára csüggedt és tekintetét a víz tükrén nyugtatta. S egy nagy, ragyogó könnycsepp lopódzott szemébe, kigördült a hosszú pillák alól és pillanatig az arcán rezgett, mielőtt a vízbe hullott volna.

És e szempillantásban vad hattyú kiáltását hallotta, messze a feje fölött. Föltekintett és meglátta a madarat, amint nyílként csapott le a vízre és fölzavarva a kristályfehér habot, hosszú ezüst barázdát szántott a víz színén, míg végül megnyugodott és méltóságteljesen siklott végig a tavon.

S az istennő megszólította, szólván a hattyúk nyelvén:

- Oh, fejedelmi hattyú, jőjj ide hozzám és meséld el hosszú utazásod történetét. Honnan jöttél és merre van hazád?

Hívására a nemes hattyú sebesen indult feléje és fürge lábainak erőteljes csapásai csaknem a habok fölé emelték testét. Párwati gyönyörrel és bánatos csodálattal tekintett reá.

- Szép fehér madár, - mondotta - mily boldog lehetsz, hogy a hosszú út fáradalmai után tested ezüst hajóhoz hasonlóan a hűs hullámokat szelheti. Mondd el történetedet és mindazt, amit útközben láttál.

És a hattyú felelt:

- Oh, úrnőm, a Délvidék távol földjéről jövök. Pihenés nélkül szállottam át népes városokon, azután tengerek és puszták fölött, melyeken még soha senki nem kelt át, csak a felhők, társaim és én magam. És holdsütötte hegyek fölött repültem át, hol kristályos források fakadnak és tompa morajlással zuhognak alá a sziklahasadékokba s elvesznek a fák sűrűjében. És nagy, terjedelmes, napfényben fürdő mezőségek fölött suhantam el, hol pipacsok és liliomok ezrei hullámzottak kecsesen a szélben. De soha még oly szépet nem láttam eddig, mint ez a gyönyörű tó és a partján te magad! Istennő volnál, vagy a *Windhyádharik*[14] egyike, avagy kicsoda?

És Párwati felelt:

- Oh, hattyú, én e havas hegycsúcs leánya vagyok, s az én uram az Isten, ki fürtjeiben a holdat hordozza.

A hattyú ekkor fölemelkedett a vízben és széttárva nagy fehér szárnyait, fölkiáltott:

- Hah, Gauri, hála néked! Mert néked köszönhetem, hogy fölébredtem álmomból. És mint a fénysugár a sötétség ködébe, úgy villant lelkembe előbbi létezésem emlékezete. Most már

[14] *Windhyadhari* = légi szellem, tündér.

látom, hogy egy még ismeretlen jövő előérzete épen úgy lappanghat az élő lélekben, mint az elvetett mag a földben és csak egy másik életben hozza meg hajtását, mikor az előbbinek lángja már kialudt. Mert tudd meg, hogy előző életemben, mely most hirtelen visszatért emlékezetembe, szüntelenül egy kép kisértett: ez a tó és - azt hiszem - Te, partján ülve, épen úgy mint most, hókarjaiddal és nagy, tágranyitott kék szemeiddel. Mert vajjon lehetne-e még valaki hozzád hasonló a világon? Őrülettől hajtva, bolyongtam a világban, Téged keresve; és ezzel romlást hoztam önmagamra, családomra és, ami mindennél gonoszabb, feleségemre is. De ez csak egy másik, előző élet cselekedeteinek következménye volt. Figyelj tehát és elmondom történetemet.

II.

És amint a hattyú szólt, egyszerre egy nagy fekete méh szállt arra és dongva, zümmögve repdesett ide-oda a tó fölött.

- Várj! - szólt Párwati a hattyúhoz és magához intette a méhet, mely azonnal hozzásietett és kezére telepedett.

- Oh, Gauri, mert te bizonnyal az vagy, - mondta a méh - nagyon fázom. Midőn épen szorgosan gyüjtöttem a mézet a hegyoldalban, elragadt az erős szélfuvallat, fölkapott, mint a hervadt levelet, s oly magasra vitt föl a légbe, hogy utamat vesztve, eltévedtem a jeges felhők közt és most megdermedten idejutottam, hogy itt haljak meg e hűvös tó partján.

- Nem úgy, - felelt az istennő - melengetni foglak, mig csak magadhoz nem térsz és aztán megmutatom az útat a melegebb világ felé.

És keblébe rejtette a méhet, mondván:

- Pihenj hát itt egy kissé és figyelj e fejedelmi hattyú szavára.

Amint így szólt, valami felülről megérintette haját. Hirtelen fölpillantott és lám, egy kigyó csüggött alá egy vihartépett fa elszáradt ágáról, épen a feje fölött. S a kigyó megszólalt:

- Oh, Gauri, hadd hallgassam én is a hattyú történetét. Mert én is fázva remegek, ha nem is a hideg miatt, mint ama méh, de félelmemben. Mert Garud[15] meglátott, midőn a Gangáparti bozóton kúsztam keresztül. Lecsapott reám, csőrébe vett és hogy kénye-kedvére fölfalhasson, a magasba szállott velem. De szerencsémre, amint közel ért a naphoz, találkozott bátyjával és szóba ereszkedett vele, eközben teljesen megfeledkezett rólam, elbocsátott és én lezuhantam, épen erre a fára. Most pedig Nálad keresek menedéket!

Az istennő fölnyújtotta karját, a kigyó pedig rácsavarodott és leereszkedett a nyakára, átölelte és elfeküdt rajta, mint valami élő nyaklánc.

- Pihenj itt - mondta Párwatí - melegedj föl és figyelj a hattyú elbeszélésére. Ám jól vigyázz, nehogy ártani próbálj ennek a keblemen nyugvó méhecskének, különben megátkozlak, vagy inkább Garudot hivom, hogy faljon föl téged!

Amint így szólt, arra cammogott egy medve, hogy a tó vizével szomját oltsa. Mikor a közelbe ért, föltekintett és meglátva Párwatít társai körében, meghajolt az istennő előtt.

[15] *Garud*, mesebeli madár, a kigyók esküdt ellensége. Bátyja *Aruna*, a Nap kocsihajtója.

- Medve, - szólt hozzá Gauri - igyál hamarosan, aztán távozz. Ez a hattyú épen most készül elmondani történetét és a szürcsölésed zavarna minket.

- Oh, Ambá,[16] felelt erre a medve - vajjon ki epedne víz után, ha kegyeid nektárjába merülhet? Hadd heverjek le lábaidnál és szolgáljak zsámolyul neked, míg a hattyú mesél; így én is hallgathatom őt.

És lefeküdt Párwatí elé, s az istennő reáhelyezte lábait bundás hátára. A medve pedig piros nyelvével az apró lábakat nyalogatta.

És ekkor az istennő így szólt:

- Most hát kezdheted, oh hattyú!

A hattyú jött, leült a víz szélére az istennő mellett és szólni kezdett. És Gauri, nyakán a kigyó-nyaklánccal, lábait a medve bundáján nyugtatva, egyik kezét védőleg a méh fölé helyezte, a másikkal pedig a hattyú hófehér nyakát simogatta.

III.

És a hattyú kezdte:

- Oh, Gauri, tudd meg, hogy én előző életemben királyfi voltam. Ah, pedig jobb lett volna az utolsó halász fiának születnem, mert akkor úgylehet, nem kellett volna hattyú testébe sülyednem. Mert a királyok hasonlatosak ama elefántokhoz, melyek erejök dölyfös tudatában dühöngeni kezdenek és szétzúzva minden korlátot és köteléket, oly szörnyű tetteket követnek el, aminőkre alacsonyabb rendű teremtmények még csak nem is gondolhatnának soha.

Atyám vak odaadással szerette anyámat, a királynét. Szerelmében anyám minden kívánságát - még ha álmában is támadt volna - minden erejével teljesíteni igyekezett. Ennek folytán anyám valósággal elkapatott, elrontott gyermekké vált és ide-oda csapongva vágyainak kertjében, elkalandozott szeszélyei óceánjának legtávolabb határáig; megkívánt mindent, ami csak eszébe jutott és amit megkívánt, meg is kapta azonnal. Igy végtére azt is türhetetlennek találta, hogy akár csak pillanatig várakozzék vágyai teljesülésére. És bizony nem gondolta meg atyám, hogy saját kezeivel tépi ki fajának gyökereit és veti el családja pusztulásának magvait, midőn anyám vágyainak mohóságát táplálja, míg aztán e vágyak méreggé váltak keblében és kiengesztelhetlen bűnt eredményeztek. Hah, nagyon csodálatos a szeretők vaksága, mikor fékezhetlen érzelmeik túlkapása romlást hoz mindenre!

Eközben közeledett születésem pillanata. S akkoriban történt, hogy - kétségkívül régebbi bűnök befolyásától indíttatva, mit még atyám végzetes engedékenysége is támogatott - anyám szivében istentelen kívánság fogant meg. Igy szólt atyámhoz:

- Oh, nemes Uram, őrületesen kínoz a vágy, hogy emberi vérben fürödhessek! Intézkedj tehát, hogy készítsék el gyorsan a fürdőt.

Erre már atyámat is borzadály fogta el és fölkiáltott:

- Förtelem! Mily szörnyű kívánság!

Anyám ekkor szenvedélyes könnyekben tört ki:

[16] *Ambá*, Párwati egyik neve = anya.

- De én akarom és követelem a fürdőmet! Tudd meg, ha nem teljesíted kívánságomat, egyedül téged fog terhelni nemcsupán nőd, de gyermeked halála is, ki már az élet küszöbén áll. Felelj érte őseid előtt!

Atyám nagy zavarodottan ment el és így beszélt magában:

- Elpusztított élet felelősége fog reámnehezedni mindenképen. És most az a kérdés, melyik felelőség a kevésbbé súlyos? Mert nem kételkedem benne, hogy az asszony elpusztítja magát gyermekével együtt, ha meg nem kapja azt, amit kíván.

És rövid töprengés után elhatározta, hogy az lesz a kisebbik rossz, ha felesége kívánságát teljesíti. Gonosz végzete, szerelme és gyermek utáni vágyódása, mint hármas ködfátyol, teljesen elvakította. Előhívatta fővadászát és őrségének parancsnokát. És midőn azok megjelentek előtte, így szólt hozzájuk:

- Induljatok azonnal az erdőségbe és fogjatok össze hamarosan száz Bhil- vagy Shabara-törzsbelit. Hozzátok elém őket élve. És ha nem tértek vissza a második napnyugta előtt, fejetekkel számoltok a késedelemért!

A két tiszt elindult a különös vadászatra és másnap nagy vígan visszatértek, magukkal hurcolván mintegy száz nyomorúságos Bhilt. A király pedig előhivatta hóhérját s elrendelte, hogy a szerencsétleneket ott azonnal lemészárolják, különböző vétkekkel vádolva őket, holott ő maga volt az igazi bűnös. És színig töltetett vérükkel egy márvány medencét. Aztán elküldött a királynőért, üzenvén:

- Jöjj sietve, készen vár a fürdőd.

És anyám, magánkívül örömében, hogy kívánságának eleget tettek, nagy sietséggel igyekezett a borzalmas fürdőhöz. De alig vetette szemeit a vérre, annyira elfogta az iszonyat, hogy minden hajaszála az égnek meredt. Egész testében reszketett, mint bambusznád a jeges északi szélben. Majd hirtelen elfordult, mintha menekülni akarna. És rettenetes sikoltással ájultan zuhant a padlóra.

S ugyanabban a pillanatban én megszülettem.

(Ah, Gauri, figyelmesen hallgatsz? - És az istennő válaszolt: „Kedves hattyú, folytasd; én hallgatlak.” És simogatta a hattyú hófehér nyakát lótuszszirom kezével.)

IV.

Alig jöttem a világra, atyám, a király csaknem eszét vesztette örömében és véle együtt az egész birodalom. Mint egyetlen gyermek, én voltam atyám és anyám szemefénye, legdrágább kincse. Életük fájának gyümölcsét látták bennem és betelhetlen gyönyörrel figyelték fejlődésemet. Ugyannyira, hogy teljesen elfeledkeztek a gonosz tettről, mely érkezésem előhírnöke volt. Ugy tekintették azt, mint valami befejezett, végképen elmúlt és letünt dolgot; nem tudták, oh Himálaja Leánya, hogy a cselekedetek olyanok, mint a fa, melynek jó, vagy balsors a kikerülhetlen gyümölcse; mert a Végzetet nem lehet sem feledékenységgel elámítani, sem fondorlattal elkerülni. De azalatt, mig vétkük végzetes megtorlása lassan érlelődött a homályban, mint mag a földben, az én életem volt minden figyelmük és érdeklődésük középpontja. Átkutattatták az egész világot, hogy számomra díszeket szerezzenek és anyám minden vágyának tárgya most már én voltam. Szülőim valósággal gyermekekké lettek, gyermekekké, kiknek játszószerét én képeztem.

Egy napon aztán, épen midőn egymás mellett ültek és gyönyörködtek bennem, hét éves gyermekben, amint lábaiknál játszadoztam; váratlanul egy kamarás lépett be és jelentette:

- Oh, Mahárajah, odakünn a palota kapujánál áll egy vén Bhikshu,[17] valóságos megtestesülése az élet alkonyának. Ő küldött engem hozzád, mondván: „Eredj sietve és mondd meg a királynak, azonnal jőjjön ki hozzám és hozza magával a fiát is." Kérlek, királyom, légy kegyelmes irántam, amiért ily arcátlan üzenet hozója vagyok!

Hallván ezeket, atyám igen fölingerült és fölkiáltott:

- Micsoda! Hát rabszolgája vagyok én a vén koldúsnak? Menj, mondd meg neki, tűnjön el hamarosan és tedd hozzá, hogy csupán kora oltalmazza meg életét!

De anyám közbeszólt:

- Ne hamarkodj el semmit; mert ki tudja? Hogyan merészelne a vén koldulóbarát ilyen üzenetet küldeni a királyhoz, ha nem lenne több, mint aminek látszik? Már gyakorta előfordult, hogy istenségek kopogtattak álöltözetben királyok ajtaján. Azonfölül, ha fölingerelnők, még megátkozná gyermekünket, holott minden bizonnyal csak azért jött, hogy megáldja őt. És mit árthat az egész? Hallgass tehát inkább szavamra, vidd a gyermeket és eredj a vén Bhikshu elé, amint kívánja. Mert a vezeklés hatalma nagyobb még a királyokénál is.

Atyám, mint mindig, most is engedett anyám akaratának. Karjára vett engem, együtt hagytuk el anyámat és nem is sejtettük, hogy utoljára láttuk őt életében. Midőn lejutottunk és elértük a palota kapuját, ime, ott áll a vén koldulóbarát. Sárgás rongyok födték testét, tar koponyája fénylett mint a rézüst, arca barázdás ésráncos volt, mint a vihartépett *Mango* fa kérge és szemei lángban égtek. Mikor megállottunk előtte, az öreg koldus lassan szólni kezdett:

- Oh, király, mit látnak szemeim? Gyermeked csupa vér!

Én megrémültem a vén embertől és nem értettem szavainak jelentését; mert akkor még nem ismertem születésem előzményeit, bár azóta nagyon is világos lett előttem minden. Fölnéztem atyámra, amint belékapaszkodva hozzásimultam és lám, ő maga is zavarodottnak látszott.

- Oh király, - folytatta az öreg koldus - jó csak annak jut osztályrészül, ki jót mivelt; de gonosz kíséri a gonoszt, mint embert az árnyéka. E gyermek oly bűn árnyékában növekedik föl, mely már születése pillanatában vérrel mocskolta be. Ami a vétkeseket illeti, büntetésük ideje immár elérkezett. És miként ti bűnnel fertőztétek meg lelketeket, hajszolva eltiltott dolgokat; úgy fog ő - az átöröklés hatalmánál fogva - vágyódni olyasmi után, ami végül megfosztja emlékezetétől és eszétől. S akár akarja, akár nem, családjának romlását okozza majd, míg csak egy alantasabb lét alakjába nem sülyed. Oh te, ki oly könnyedén feledtél, azt gondoltad tán, hogy megakadályozhatod érését a gyümölcsnek, melyet a bűn kúszócserjéje termett?

És ekkor a balsorshirdető vén Bhikshu hátat fordított s eltávozott, lassan, végig az úton, míg csak el nem tünt szemünk elől. Ám atyám úgy állt ott, helyéhez szögezve, mint a falra írott kép. Tekintetével a vén vezeklőt kísérte útjában, míg én rettegésemben görcsösen kapaszkodtam belé.

S amint ott állottunk, hirtelen zűrzavaros moraj és panaszos kiáltozás zaja tört elő a palota belsejéből. Majd tömegbe verődve futottak ki a szolgálattevők mind és körénk csoportosulva, jajveszékeltek:

- Oh jaj, a királyné... Oh jaj, a királyné...

[17] *Bhikshu* = vezeklő koldulóbarát, rendesen buddhista (*páli* forma: bikkhu).

- Mi történt? - kérdezte atyám s amint szólt, éreztem, hogy vállamon nyugvó keze görcsösen összeszorult és csaknem fölsikoltottam a fájdalomtól. Ekkor előlépett egy ajtónállónő és szólt:

- Oh Mahárajah, a királyné, kíváncsiságában, hogy saját szemével lássa a vén koldust, a nők lakosztályába sietett és kihajolt az ablakon, úgy, hogy egyensúlyát vesztve, lezuhant a magasból, ronccsá zúzta magát a földön és szörnyet halt.

Midőn atyám meghallotta a hírt, elbocsátotta vállamat és némán állott helyén, fejét mellére csüggesztve. Végtére aztán megszólalt, igen lassan, mintegy fönhangon beszélve önmagához:

- Engem terhelt a bűn és mégis ő szenvedett meg érte. Igy hát én vagyok asszonyom gyilkosa. Ő bizonnyal követett volna engem a halálba, épen ezért most rajtam a sor, hogy őt kövessem. Ne mondhassa birodalmamban senki, hogy bár a hitvesgyilkosokat a törvény sújtja, a király maga kivétel!

És kivonva tőrét hűvelyéből, fölkiáltott hangos szóval:

- Házam népe! Ti legyetek tanúim mindannyian: fiamat fivérem gondjaira bízom és kívánom, hogy hiven gyámkodjék fölötte!

És fölemelve tőrét, szilárd kézzel döfte torkába, hogy a hegye kiütött nyakszirtjén. A földre zuhant és ott hevert, míg kicsurgó vére tócsába gyült alatta.

Igy lettem én árva és így vált a rettenetes vén koldulóbarát szava valóra.

(Ah, Girijá,[18] *figyelmesen hallgatsz? - És az istennő válaszolt: „Kedves hattyú, folytasd, én hallgatlak." És simogatta a hattyú hófehér nyakát lótuszszirom kezével.)*

V.

Akkor aztán hivatták nagybátyámat, kérvén őt, vegye gondjaiba a királyságot és gyámkodjék fölöttem. Megérkezett és elégettette szülőim holttesteit a szokásos szertartások kíséretében. Majd küldöncöket bocsájtott a világ minden tája felé, hogy megtalálják ama vén koldust, aki előhirnöke és mint ők hitték, közvetlen oka volt haláluknak. De még nyomát sem lelték sehol.

Bátyám becsülettel és hűséges gyámként viselte gondomat, vezette az elárvult ország ügyeit is helyettem, míg el nem érem a kort, mikor már magam viselhetem az uralkodás terheit. Igy nőttem föl, lassankint elértem a férfikort és az idők folyamán tudomást szereztem szülőim vétkéről, amint azt mások elbeszélték. Mert haláluk körülményei bűnüket közmondásossá és közismertté tették a világon. A vén Bhikshuval való találkozásom is mint eltörölhetlen kép emléke maradt lelkemben megrögzítve. Folyton szemeim előtt lebegett, mint lepel, mely eltakarta előlem azt, amit annyira óhajtottam megismerni, hogy csaknem elégtem a vágyban, míg csak végül reá nem jöttem, mi is volt az.

És magam is mindenek szemében a legélénkebb érdeklődés tárgya lettem. Az emberek félelemmel vegyes csodálattal néztek reám, mert ismerték történetemet és kíváncsian várakoztak, vajjon mi fog történni vélem ezután?

---

[18] *Girijá* = hegyszülte, Párwati. A fejezetek végén refrainszerűleg ismétlődő sorokban a különböző nevek mind Párwati jelzői. *Durgá* = elérhetetlen. *Bhagawati* = szent, áldott. *Satí* = tiszta, szeplőtlen. *Káli* = fekete. *Kanyá* = leány. *Bhairawí* = félelmetes. *Windhyawásiní* = a Windhya hegyekben lakozó. *Ambiká* = anya. *Umá* = jelentése ismeretlen. *Bhawání* = Urnő, *Bhawa* (Ur, Világ,) nőnemű alakja. *Kátyáyaní* = jelentése ismeretlen.

Tökéletes hasonmása voltam atyámnak, kinél nem élt szebb férfi az országban, melynek ura volt. De mégis, a Teremtő, midőn bennem atyám testét ismételte meg, anyám lelkét lehelte belém. Mert folyton-folyvást a legkülönösebb vágyak kísértettek és égető szomjúsággal gyötörten hajtottak valami előttem még ösmeretlen cél felé. A végtelen epedés igazi megtestesülése voltam, amidőn szenvedélytől korbácsoltan, botorkálva bolyongtam a sötétségben valami felé, mit nem is láthattam. De mert sohasem tudtam elérni vágyam teljesülését, vagy legalább csak megérteni és fölfedezni, hogy mi után is epedtem tulajdonképen, búskomorság vett rajtam erőt. Kerültem az emberek társaságát, titokban tápláltam elvakult vágyódásomat, rettegve, nehogy más valaki fölfedezze bennem azt, amit magam sem ismertem. Szerettem magányosan, egészen magányosan bolyongani az erdőségben, vagy vadászat ürügye alatt, a hegyek közt kószálni. És nem is hazudtam ezzel, mert csakugyan vadászat, vad hajsza volt az, de vágyaimnak ismeretlen, idegen tárgya után. Mikor csak elszabadulhattam kíséretemtől, szokásom szerint elkóboroltam - úgy éjjel, mint nappal - és hallgattam a szél titokzatos suttogását a fák közt és míg szemeim a messzeségbe bámultak, könnyekkel teltek meg, magam sem tudom miért. És gyakran lopóztam óvatosan, lábújjhegyen osonva a fák közt, törzstől törzsig, mintha félnék, nehogy egy levél zördülése elriassza azt, amit kerestem, bár nem tudtam volna megmondani, mi légyen. Gyakran hevertem órákon át mozdulatlanul és igyekeztem kifürkészni lelkem titkát. Agyongyötörtem képzeletemet, hogy feleletet találjak, de mindhiába. Igy folyt életem, hasonlóan inkább az álmodó, mint élő ember életéhez. Állandóan kétségbeesés és remény közt lebegtem, fölriadtam a legkisebb zajra és minduntalan a hátam mögé tekintettem, mintha ott követne titkom, árnyékomba burkoltan.

Eközben nagybátyám, kötelessége tudatában s aggódva a család sorsa miatt, azon fáradozott, hogy engem megnősítsen. De eredmény nem koronázta igyekezetét. Mert mindenki, így a szomszédos királyok is ismerték történetemet és oly embert láttak bennem, kire átok nehezedik és kinek családját a végzet elitélte. Egy sem akadt közülök, ki leányának csak egyetlen hajszálát is nékem adta volna, kínáljam bár királyságomat cserébe érte. Hirem úgy terjedt szét a világon, mint víz szinén a körök, ha követ hajítanak belé; szélesebbre, mint szélesebbre hatolt, míg végül sehol a világon nem akadt ember, - légyen bár a legalacsonyabb kasztból való - ki akár csak gondolatban is arra vetemedett volna, hogy leányát hozzám adja nőül. Ilymódon, úgy látszott, hogy a házasság kapuja zárva marad előttem és az egész világon csak „Agglegény-király”[19]-nak neveztek.

Végtére nagybátyám kétségbeesésében lemondott házasságom gondolatáról is, mondván:

- A nők közt hiába keresel magadnak társat, nem kellesz nekik. Igy hát, ha csak valami istennő vagy démon meg nem könyörül rajtad, minden bizonnyal nőtlenségre vagy kárhoztatva.

De én csak kacagtam magamban és nem törődtem többet balszerencsémmel, mint a vadon elefántja a kúszó indákkal, melyek végig korbácsolják hátát, midőn áttörtet a rengeteg sűrűjén. És így szóltam nagybátyámhoz:

- Oh, bátyám, miért nem igyekszel inkább vásárolni számomra asszonyt, ha már minden más mód eredménytelen maradt? Avagy attól félsz, hogy ily rossz vásár kilátásában még maguk a kalmárok sem volnának hajlandók az üzletre?

(Ah, Durgá, figyelmesen hallgatsz? - És az istennő válaszolt: „Kedves hattyú, folytasd, én hallgatlak.” És simogatta a hattyú hófehér nyakát lótuszszirom kezével.)

[19] *„Brahmachári”*, szüzességi fogadalmat tett férfiút jelent. Itt gúnyos értelemben áll, mintha valaki azt mondaná, hogy neki nem kell asszony, holott nem tud kapni.

VI.

Egyszer aztán eljött az idő, midőn nagybátyámnak is követnie kellett szülőimet és elindult ő is a Nagy Utra. Igy én követtem őt a trónon és még mindig nőtlen voltam. Nagybátyám halála előtt még e szavakat intézte hozzám:

- Hogyan találkozzam szülőiddel, kik után immár indulóban vagyok és mit feleljek, ha majd kérdik: „Megnősítetted-e fiúnkat?"

Keserűséggel eltelve halt meg, utolsó pillanatáig is marta a bánat, hogy nőtlenül kellett engem hátrahagynia. Pedig még alig hült ki teteme, reátaláltam életem párjára is, mintha csak bátyám halálára várt volna, hogy megjelenjék, vagy mintha hűséges gyámom azért távozott volna el, hogy a túlvilágról küldjön arát számomra.

Nem sokkal halála után történt, hogy egy napon, vadászat ürügye alatt, ismét fölkerestem az erdőséget. Miután már napokon át folytattuk utunkat a rengetegben, én, kihasználva az első kínálkozó alkalmat, faképnél hagytam kiséretemet, elszöktem előlük és magányosan nekivágtam az erdő sűrűjének. Céltalanul bolyongtam, álmaimban elmerülve. Egyszerre csak magas fal zárta el utamat. Fölmásztam egy fára, mely a fal mellett állott és betekintettem. Szent vezeklők telepítvénye volt.[20] Átkúsztam a falon, mint a tolvaj és belopóztam a szent területre.

Tisztáson találtam magam, melyet hatalmas öreg fák, - banyanok és szent pippalák - szegélyeztek. A fák gyökerei, lenyúló indái, ágai és folyondárai keresztül-kasul fonódtak és szeretetteljesen ölelkeztek, mint megannyi emberi kar, mintha elmúlt szentek éltek volna bennük, hogy ebben az alakban őrködjenek a megszentelt oltár fölött. És a fák közt, a lombok árnyékában számtalan őz legelészett. Közeledtemre fölemelték fejüket és rámnéztek ragyogó nagy szemeikkel, melyekben nem látszott rettegés. Ugy látszott, a félelem ismeretlen volt a világnak e kiváltságos foltján. A távolban áldozati tüzekből fölszálló füst vékony kék szalagjai emelkedtek az ég felé, mint szemmelláthatóvá vált imádságok, egyenesen föl a magasba, mintha azt mondanák, hogy erről a helyről vezet a legrövidebb út a mennybe. Közel hozzám sötétvizű tó terült el, szinét ellepték a nagy fehér lótuszvirágok. És a partjain, a víz szélén nagy darvak üldögéltek mozdulatlanul hosszú sorokban, hasonlóan elmélkedésben elmerült *Munikhoz*.[21] Nem messze mögöttük pedig vizeskorsók sora állott a fűben, mozdulatlanságukban a darvakhoz hasonlóan: kétségkívül a remeték leányai hagyták ott, miután megöntözték virágaikat. A csöndesség és nyugalom, mely az elvonultság e dicső helyén honolt, elragadtatással töltötte be lelkemet. Leheveredtem, elrejtve a lombok sűrűjében, hogy kipihenjem magam. S míg a vízcsobogást hallgattam, mellyel valahol a fák közt rejtező forrás törte meg az ünnepi csöndet, észrevétlenül álomba merültem.

Egyszerre csak hangok ébresztettek föl álmomból. Fölnyitottam szememet, kileskelődtem a lombok között, melyek eltakartak és nem messze tőlem egy csoport fiatal nőt láttam, amint épen sietve felém közeledtek. Csevegtek és nevetgéltek útközben. Magam is elmosolyodtam és csöndesen fekve helyemen, így szóltam magamban:

- Sejtenék csak a remeték e csinos leánykái, hogy ki van közelükben, mindjárt futva menekülnének innen, mint őzek a farkas elől!

---

[20] Itt nem kell semmi ridegre és sivárra gondolni. A hindú remeték telepei gyönyörűséges vadonkertek voltak, hol a vezeklők családjaikkal együtt éltek. Ily helyen talált reá *Dushyanta* király is *Shakuntalára*.

[21] *Muni* = bölcs.

Kíváncsian lestem a közeledőket és szerettem volna tudni, mi hozza őket felém? Mert serényen jöttek, csoportosan közrefogva egyik társnőjüket és mind egyszerre beszéltek, csicseregtek, mint a madarak. Ekkor egyikük, aki a vezetőjük lehetett, fölkiáltott:

- Megérkeztünk! Ime itt van az Istenség képe.

Odatekintettem és megpillantottam egy vén banyanfa odvában az Elefántarcú Istenség[22] vörösre festett képmását.

És az előbb szóló folytatta:

- Most hát térjünk vissza mind és hagyjuk Kuwalayínit[23] egyedül az Istennel. Talán fölfedi előtte bajának orvosságát!

- Imádkozzék és kérjen férjet magának, - mondta erre egy másik - ez lenne az igazi orvosság számára! És ugyan ki nyert férjet valaha anélkül, hogy Ganapati kegyelméhez fohászkodott volna?

A leányok csoportjából ekkor megszólalt egy hang, hasonló a *Kokila*[24] madár édes szavához:

- Oh, ne hagyjatok egészen magamra!

- Haha! - nevetett egy másik. - Azt képzeled talán, hogy az Agyaras Isten valamelyik fát itt azonnal férfiúvá fogja változtatni számodra? Nincs mitől tartanod!

És hirtelen mindnyájan elszaladtak, szétrebbenve, mint egy csapat menekülő vadgalamb és egyedül hagyták társnőjüket, ki ott maradt magában a fában ülő Istenség képe előtt.

Amint ott állott, én vizsgálni kezdtem és époly kevéssé sejtettem, mi rejlik szivében, mint ő, hogy ki rejtőzik oly közel hozzá. Mozdulatlanul állva helyén, várakozott, míg a többiek eltüntek. Akkor aztán megfordult és egy pillantást vetett az Istenség képére a fában. Körültekintett, mintha attól félne, hogy más is kihallgathatná szivének titkát az Istenen kívül. És egészen tudtán kívül egyenesen reám nézett - anélkül, hogy látott volna - és én először pillantottam meg arcát. S e pillanatot egy másik Istenség alkalmasnak találta, hogy a szivembe suhanjon szemeim ablakán keresztül. És bizonnyal sohasem használt még élesebb és mérgezettebb fegyvert férfiú ellen, mint a leányt, ki előttem állott. Csaknem oly magas termetű volt, mint én magam. És úgy gondolom, az Alkotó azt akarta bizonyítani véle, hogy minő egyenes és sudár teremtést tud létrehozni csupa kerek gömbölyűségből és merő egymásba olvadó, mámorító körvonalakból. Oly karcsú és sudár volt a teste, mint a cukornád szára, de vállai, karjai, keblei és csípői mégis teltek, ragyogóak és súlyosak voltak. Amint egyik kicsiny lábára nehezedve, másik térdét pedig kissé meghajtva állott és két karját fölemelte, hogy sötét hajának tömegét ujjaival megigazítsa szép fején, melyet kissé oldalt fordított, mintha csak nyakának páratlan hajlását akarná mutatni; hasonló volt egy nagy vázához, mit a mennyei Fazekas azért alkotott, hogy a nektárt fogja fel, vagy az éjféli harmatcsöppeket gyüjtse össze benne, melyeket a holdkövek sírnak a holdsugarakban valahol Alaka elysiumának függőkertjeiben.[25]

S amidőn szépségétől ittasultan néztem a leányt, egyszerre összerezzentem, mint akinek régen elfeledett dolog jut eszébe.

---

[22] *Ganesha* vagy *Ganapati* a bölcsesség, a Jószerencse istene és az akadályok elhárítója. Vörös elefántfejjel, egyetlen agyarral ábrázolták, sokszor egérháton nyargalva.

[23] *Kuwalayini* = lótuszvirágok tava.

[24] *Kokila* a hindú kakuk, a szép női hangot hasonlítják szavához, mint pl. mi a csalogányéhoz.

[25] A hindú költők szerint a holdkő (selenit) a holdsugarakban harmatcsöppeket hullat.

- Lehetséges volna, - szóltam magamban - hogy a Véletlen utamba hozta azt, ami után egész életemben kutattam? Ha nem is így van, de tán mégis reátaláltam legalább egy részére vágyódásaim ismeretlen tárgyának e szépséges nő képében? Hiszen úgy érzem, mintha megismerném újra, vagy visszaemlékeznék reá, holott kétségkívül most látom először ez életben. Mert vajjon ki feledhetné el, ha már egyszer találkozott véle?

(Ah, Gauri, mily vakok a halandók és mennyire nem látják önvégzetüket! Bizony nem hittem volna akkor, hogy magam fogom egykor meghazudtolni saját szavaimat!)

Nagy és bús szemekkel nézett felém és mintha forgatott volna valamit elméjében. Reszketni kezdtem, mint falevél a szélben és nem birtam elviselni e szemek tekintetét. A leány ajkán röpke mosoly jelent meg, talán a gondolatát kísérte. És ez a mosoly megfogta lelkemet, mint édes lép a legyet. A leány pedig az Istenség felé fordult és könyörgőn tárta ki feléje karjait.

- Oh Te Egérháton Nyargaló Isten, kedves társnőim szeles leánykák és csak csacsognak gondolkodás nélkül, nem is tudják, mit mondanak. És mégis, hasonlóak ők az ijászhoz, ki eltalálja a karikát, melyre nem is célzott; tudtukon kívül reátapintottak szivem sebére. De hogyan is érthetnének meg azok, kik még sohasem érezték a kínt, amelyet a Szerelem okoz reménytelen áldozatainak? És ah, volt tán valaki nálam reménytelenebbül szerelmes? És volt valaha leány vágyának tárgya oly távoli és elérhetlen, minő az enyém? Ezért nehéz az én szivem és az én lábam és alig birom hordozni testem súlyát, csaknem összeroskadok alatta. Az álom elkerül és olyan vagyok, mint a rőzse, melyet fölemészt a tűz lángja, mely szivemben ég. A Te kezedbe helyezem utolsó reménységem! Oh viszonozd jóindulattal a napokat és éjeket, melyeket lábaidnál leborulva töltöttem! Fogd pártomat a virágijjas Istennél[26] és kérj Tőle számomra egyetlen kegyet!

Félbeszakította könyörgését, szava elakadt és tétovázott, míg arcát mély pir öntötte el, hasonlóan a terjedő tűzvész lángjaihoz. És suttogva, mintha csak az Istenség fülébe akarná lehelni kérését, így beszélt:

- Oh Te, a legrettentőbb Akadályok Legyőzője, adj engem feleségül a királynak, kinek nincs asszonya; oh add, hogy ő legyen a férjem! És ő is áldani fog érte, mint jómagam, mert nem él e világon nő kívülem, kinek szivében részvét és könyörület élne iránta!

Alig röppentek el e szavak ajkáról, halálos sáppadtság borította el arcát. Én pedig összerezzentem meglepetésemben, mintha villám sújtott volna. Pillantás alatt gyönyör és szenvedély áradata öntötte el lelkemet, hasonlóan a tenger hullámaihoz és csaknem megrepesztette szivemet.

- Ah, - szóltam magamban - tehát e szépséges gyermek lelke oly részvétet érez irántam, minőt senki más e világon? Oh, sohasem álmodtam volna, hogy egy remete leányának szivében leljem föl az oltárt, melyen értem ég a tűz!

Azonnal elhagytam rejtekhelyemet, kiléptem a bokrok közül és kiáltva szóltam:

- Oh, leány, bizonnyal az Elefántarcú Isten kegyeltje vagy te! Ime, itt állok előtted élő válaszképen könyörgésedre!

(Ah, Bhagawati, figyelmesen hallgatsz? - És az istennő válaszolt: „Kedves hattyú, folytasd, én hallgatlak.” És simogatta a hattyú hófehér nyakát lótuszszirom kézével.)

[26] *Kámadewa*, a szerelem istene.

VII.

A sötéthajú szépség nagy, kerek, ijedt szemekkel bámult reám. Szemeiben a szégyenkezés vegyült a rémülettel és a határtalan csodálkozással, hogy kérését oly hirtelen teljesülni látja, alighogy kiejté. S egyszerre megszédült és öntudatlanul, aléltan hanyatlott hátra. De én oda-ugrottam és erős karokkal fölfogtam az arát, kit ő maga és az Isten adott nekem. Az Istenségre pillantottam, aki mintha figyelt volna bennünket, s így szóltam hozzá:

- Oh, Jószerencse Istene, bizonnyal nagy a Te hatalmad, hogy látszólag oly lehetetlen dolgokat ily könnyű szerrel hozol létre! Mert ugyan mi tünhetne föl valószínűtlenebbnek, minthogy nékem épen most kellett ideérkeznem, hogy itt e bokrok közt ő reámtaláljon az időknek teljében?

És hölgyemhez fordulva, ki még mindig eszméletlenül feküdt karjaimban, e szavakat mondottam:

- Édes egyetlenem, bár te - *abhishárikáv*[27] módjára - önként nékem adtad magad, mégsem akarok visszaélni bizalmaddal és nem akarom nemtelen módon kihasználni ez alkalmat, dacára annak, hogy lelkemet adnám egyetlen csókért e fölséges ajkakra, bármily márványfehéren és élettelenül is pihensz karjaimban!

És hangos szóval kiáltani kezdtem, gondolván, hogy társnői bizonyosan nem távoztak nagyon messzire.

Kiáltásom zajára az őzek abbahagyták a legelészést és szemrehányó tekintettel néztek reám. A leányok csoportja is hamarosan megjelent. Midőn megláttak, karjaimban társnőjükkel, egyszerre megtorpantak szaladtukban és tétovázva, épen úgy álltak helyükön, mint az őzek. Félig megrémítette őket jelenlétem, félig pedig felém vonzotta őket a kíváncsiság és meglepetés. Látva habozásukat, odakiáltottam nékik:

- Oh, félénk szépek, ne aggódjatok! Mert az én hivatásom inkább az, hogy védjelek, semmint hogy bántsalak benneteket. Jőjjetek hát gyorsan ide és legyetek bájos játszótársatok segélyére. Elalélt ijedtében, midőn engem megpillantott, ámbár ő maga kívánta megjelenésemet!

Összeszedték bátorságukat és tétova léptekkel közeledtek. És egyikük megszólalt mindnyájuk nevében, udvarias szavakkal mondván:

- Uram, ki vagy te, mi a neved és mely családból származol? És miképen jelentél meg ily váratlanul magányunk e megszentelt helyén, hová senki sem tette még lábát a remetéken és családtagjaikon kívül?

- Oh szép hölgy, - válaszoltam nevetve - én csak e nővéretek férje vagyok, kit Ganapati küldött ide, feleletképen az ő imádságára. Vegyétek hát gondjaitokba és hozzátok ismét öntudatra, melytől a meglepetés fosztotta meg, aztán ő maga is elmondhat mindent, ami történt.

A leányok erre szorgoskodni kezdtek arám körül, közben pedig suttogva beszéltek egymás között és lopva felém-felém pillantottak. Én pedig kérdeztem tőlük:

- Hol találom e leány szülőit vagy nevelőit? Mert miután az Istenség nékem adta őt, most indulnom kell, hogy illő formában megkérjem szülőitől.

- Uram, - feleltek azok - nincsenek szülői, árva leány ő s a Bölcs védelme alatt áll.

- Nos hát, - szóltam - vezessetek akkor a Bölcs szine elé.

---

[27] *Abhishárikáv* oly nő, ki önként adja magát szerelmesének.

Néhányan közülök elvezettek egy tó partjára, hol az öreg Bölcs ült mélyen elmerülve gondolataiban. Midőn öntudathoz tért, meghajoltam előtte, megismertettem magam és előadtam néki, miről van szó és beleegyezését kértem. Az agg Bölcs halk és lassú szavakkal válaszolt:

- Vedd őt, a tiéd. Mert ez esemény minden részletében egyezik egy álommal, mely a leány sorsát födte föl előttem. És bizonnyal a Nehézségek Elhárítója nem hozott volna téged ide, mintha az égből hullottál volna ily különös és váratlan módon a leány elé, ha nem lenne egyenes óhaja, hogy egyesítsen benneteket. És amit az Istenség akar, ne ellenezzük azt mi, mert Ő bölcsebb mindennél. Ám mégis, oh király, sokszor törekedtek ez alantas világban a halandók, kiket végzetük vaksággal vert meg, olyasmi után - és boldogak voltak, ha elnyerhették - amit, ha előre látják a jövendőt, minden erejökkel elkerülni igyekeztek volna. És meglehet, hogy te és ez a leány egykor szintén például szolgáltok erre.

Igy beszélt az öreg Bölcs, mintha óvni akart volna engem a jövőtől, mert önsanyargatása és vezeklése látnoki erővel ruházta föl a lelkét. De én annyiba sem vettem szavát, mint a jelentéstelen szélsuhogást és a magas korában annyira természetes gyöngeségnek tudtam be aggályait.

- Oh atyám, - mondtam - elfogadom ajándékod és tisztelettel hajlok meg bölcsességed előtt. De ami a jövendőt illeti, vajjon ki tudná azt előre megmondani? És vajjon ki kerülhetné el a végzetet, mely a homlokára van írva?

Az agg, látnoktekintetű Bölcs e szavakkal válaszolt:

- Boldog a nő, kit ura megtart emlékezetében; de jaj a nőnek, kit ura elfeled!

(Ah, Satí, figyelmesen hallgatsz? - És az istennő válaszolt: „Kedves hattyú, folytasd, én hallgatlak." És simogatta a hattyú hófehér nyakát lótuszszirom kezével.)

VIII.

Akkor aztán elbúcsúztam a Bölcstől, fölkerestem kísérőimet és sietve visszatértem székvárosomba. De még nagyobb sietséggel jöttem vissza az erdőségbe, hogy elhozzam menyasszonyomat. És megünnepeltem véle menyegzőmet a szokásos szertartások betartásával. Ám alattvalóim annyira meglepődtek, látva, hogy mégis sikerült szert tennem feleségre, hogy bámulatukban és örömükben csaknem eszüket vesztették. A nőket pedig majdnem megölte e méltatlankodás és bosszankodás.

- Ki ez a vakmerő szépség, - mondták - aki nőül merészelt menni ahhoz, kit mi megvetettünk?

És mind lesték, várták, hogy minő átkozott dolog fog történni velünk.

De én, miután kedvük ellenére is megtaláltam hitvesemet, nyugodtan éltem hölgyemmel. És ő jobban szeretett engem, mint Rati[28] az urát, istenséget látott bennem és úgyszólván csak az én engedélyemmel lélekzett, mintha csak azért élne, hogy kedvemet találjam benne. És mégis, oh Gauri, én nem fizettem jóval igaz szerelméért. Hiszen én is szerettem őt, igaz, szenvedélyesen és rendkívül, de azért - különös! - szerelemből mintha folyvást hiányzott volna valami és hasonló volt oly tóhoz, melyről hiányzanak a lótuszok, hogy kiegészítsék és tökéletessé tegyék mivoltát. Az én hibám volt ez és csillapíthatlan vágyamból eredt, melyben örökösen valami új, elérhetlen dolog után epedtem, bár magam sem tudtam meghatározni, mi légyen az. Ismételten úrrá lett rajtam az érzés, hogy tévedtem, midőn először megpillantva arámat, benne véltem föltalálni azt, amit oly régen kerestem. És ez az érzés foglalkoztatott folyton, kétségekkel

[28] *Rati* = Kámadewa neje, a hűség és ragaszkodás mintaképe.

gyötört és bármint fontolgattam is, nem tudtam eldönteni, vajjon ő volt-e vágyaimnak tárgya vagy sem? Igy aztán, - bár hölgyem igazán szebb volt a holdnál, nem volt fogható hozzá és nem vetekedhetett vele egy nő sem e világon, - mégis folyton kétség kínozott, midőn reá néztem, gondolván:

- Bizonnyal hiányzik belőle valami, de hogy mi, azt megmondani nem tudom.

És a gyönyör vizét, melyet szépségének kristályforrásából merítettem, mindig megmérgezte a lelkemen rágódó megbánás és meg nem határozható elégületlenség. S ő észrevette ezt, mert vajjon ki rejthetné el lelkét, hacsak le nem zárja szemeit; vagy ki ámíthatná el a szerető nőt, hogy ne olvassa ki ura tekintetéből vonzalma igaz mértékét? És nőm azonfölül igen okos és ügyes volt, a lelkembe látott és sokkal jobban ismert engem, mint én magamat. S így az ő szerelmének borába is keserű üröm vegyült. Mert kínozta a tudat, hogy híján van valaminek, ami után én vágyódom. És vidámságának napfényét egy kissé mindig elhomályosította a bánat felhője. Folyton-folyvást rettegett attól, hogy egy eljövendő napon tán oly nő keresztezheti utamat, ki nála jobban megfelel ábrándképemnek. Mégis csak önmagát okolta, nem engem; és igyekezett, hogy a hiányzó valamit az odaadás mélységével s a szeretet dús bőségével pótolja. Oh, hasonló volt ahhoz, ki oly bűnért vezekel, mit nem ő követett el - pedig az igazi vétkes szünet nélkül szemei előtt állott, büntetlenül. Ah, kétségkívül valami bűn, melyet előző életében követhetett el, okozta a bünhődést, hogy az Istenség oly férfihoz láncolta, mint aminő én voltam. Vagy az egész csak a Szerelem pajkos istenének kópésága és gonosz tréfája volt, hogy a kínokon szórakozzék? Mert bizony, gyakran és kedvteléssel tölti el ő a szivet szenvedéllyel becsülésre nem érdemes személy iránt. Tán nem is létezett a világon még férfiú kívülem, ki nőmben akár csak árnyékát fedezhette volna föl hibának vagy fogyatékosságnak. De hát én csak önnön bünhődésemnek eszköze voltam, önokozta nyomorúságra kárhoztatva, szülőim vétke miatt.

Igy éltünk mi együtt és boldogságunk foltokkal volt teljes, mint a párdúc bőre és e foltokat elégületlenségem okozta, mely képzeletem vágyaiból eredt. Keblemen hordoztam gyöngyömet, miként Wishnu a *Kaustubha*[29] ékét és nem ismertem föl becsét, míg balvégzetemtől űzve önkezemmel össze nem törtem azt és ellöktem magamtól az én Shrí istennőmet![30] Végül aztán történt valami, ami bár magában csak egyetlen csepp volt a balsors tengerében, de ez a csepp csordultig töltötte hölgyem boldogtalanságának kelyhét és a vég kezdetét hirdette.

Egy napon az erdőn sétáltam nőmmel. A nap lenyugvóban volt. Egyszerre egy vén vezeklő közelgett felénk az uton. Épen főt akartunk hajtani érdemei előtt, midőn a szent öreg mezítelen lábával véletlenül egy elszáradt kóró tüskéjébe lépett, mely tűként hatolt talpába és megsebezte. A haragos vén ember hangosan fölordított s elkezdett féllábon ugrálni, míg sebes lábát kezeibe kapta. Aztán villámgyorsan térdre vetette magát és körmeivel kezdte kaparni, kiásni a bajtokozó kórót, mint a sündisznó és dühében átkozódva szitkozódott. E látványra nőm, bármint igyekezett is, nem birta vidámságát elfojtani és ellenállhatlan kacagásba tört ki. Könnyek tolultak szemébe a nevetéstől, míg végre szólni tudott.

- Bizonnyal, - mondta - ez a vén aszkéta minden önsanyargatása ellenére is igen szegény mestere még az önuralom nagy tudományának.[31] Mily dühäradattal áll bosszút egy lelketlen tárgyon a bajért, melyet egyedül saját hibája okozott.

---

[29] *Kaustubha* a nagy ékszer, melyet Wishnu a mellén visel.

[30] *Shrí* Wishnu neje; a név egyéb jelentései: boldogság, szerencse, szépség. Tehát itt: „Eldobtam az én életem szerencséjét."

[31] A vezeklés végcélja a teljes önuralom, az én legyőzése. Az igaz vezeklő neve: *Jitátmá*, oly embert jelent, kinek ez sikerült.

A dühös vén bölcs meghallotta szavait és fogcsikorgatva pillantott föl:

- Oh te jókedvű és modortalan szépség, - mondta - aki tudatlanságodban érdemeimet merészled ócsárolni, - mert nem vetted észre, mint jómagam, a gonosz szellemet, mely e kórót megszállta, hogy megsebezze lábam és akadályozzon zarándokutamban a szent fürdőhelyek felé, - tudd meg hát, hogy reád is szenvedés vár a közel jövőben, hasonlóan e kóróhoz, oly hibáért, mely nem a tiéd. Mert ez a sorsa minden lelkes és lelketlen teremtménynek ez alantas világon, mely a bűn hálójába bonyolódva fetreng. És rövidesen a te önuralmad is próbára tétetik a legégetőbb tűzben! Akkor majd eszedbe jut mostani kacajod és megbánod és könnyekkel fogsz vezekelni érte. Tudd meg, hogy utoljára nevettél életedben!

Abban a pillanatban a mosoly úgy eltünt hölgyem ajkáról, mint a tűz lángja, melyre vizet öntöttek.

- Oh tiszteletreméltó bölcs, - mondta - joggal gáncsolsz engem és nevetésem, bár önkéntelen volt, mégsem menthető.

Ránéztem, míg szólott és gondoltam magamban:

- Kétségkívül meglágyul erre a vén Muni szive, hiszen nőm szépsége és alázata még a követ is megindítaná!

De a rosszindulatú vén ember nem akart megbékülni. Hátat fordított és morogva, bicegve eltávozott.

- Nem baj, - fordultam hitvesemhez - hadd menjen a rosszkedv e vén megtestesülése, ahová akar, hogy érdemeket halmozzon föl magának. Felejtsük el!

De hölgyemen valami hirtelen búskomorság lett úrrá, mintha az öreg ember szavai átokkal sujtották és igézettel verték volna meg.

(Ah, Káli, figyelmesen hallgatsz? - És az istennő válaszolt: „Kedves hattyú, folytasd, én hallgatlak." És simogatta a hattyú hófehér nyakát lótuszszirom kezével.)

IX.

És csakugyan, nemsokára azután, jóformán közvetlenül a baljóslatú találkozás után megtörtént az, amit nőm előre sejtett és amitől rettegett.

Egy napon, midőn épen palotám egyik ablakában ültem, valami zajt hallottam az utcáról. Figyelni kezdtem, mert a zaj zűrzavaros morajjá és tomboló lármává fajult, míg végtére így szóltam magamban:

- Kétségtelenül valami szokatlan dolog megy végbe a városban.

Kíváncsi voltam megtudni, mi légyen a fölfordulás okozója. Azért elküldtem egy kamarásomat, hogy nézzen utána a dolognak. Az rövidesen vissza is tért és izgatottan jelentette:

- Oh Mahárajah, rendkívül különös dolog ez, aminőhöz hasonló, úgy hiszem, sem nálunk, sem más városban elő nem fordult soha. Tudakozódtam mindenfelé és megtudtam, hogy tegnap vagy tegnapelőtt egy vén vándorénekes jött a városba, senki sem tudja, honnan. De azt mondják, hogy bizonyosan holmi Yaksha, Pishácha vagy Rákshasa,[32] ámbár az is meglehet,

[32] A *Yakshák*, *Pisháchák* és *Rákshasák* gonosz szellemek, démonok. A *Kinnarák* és *Gandharwák* mennyei zenészek Indra csarnokában, lófejjel ábrázolták őket.

Kinnara vagy Gandharwa ő, kit valami oknál fogva átokkal sújtottak és elűztek a Havas Hegységbeli otthonából. Mert a feje és a képe hasonlít a lóéhoz és oly öltözéket visel, minőt még emberszem nem látott és hosszú fuvolát cipel magával, mint Kansa ellensége.[33] Bejárja a várost házról-házra, táncol és énekel, fuvoláján játszik és történeteket mond. És mindenkit, aki hallja, téboly száll meg, úgyhogy eddig már az egész várost lázba ejtette. A polgárok csapatba verődtek, megragadták és e pillanatban épen elhurcolják valahová a városon kívül, hogy föláldozzák Durgának, amint illő. Mert dalai eltántorították a hitveseket uruktól, a férjeket asszonyaiktól és már számosan elhagyták otthonukat, családjukat, sőt életüket is eldobták őrületükben. Nem annyira a fuvoláján játszik, hanem inkább az emberek szívén. Ezerszerte jobb és szebb dolgokról mesél az embereknek, mint aminőt sorsuk nékik juttatott és a lelkeket az elégületlenség emésztő lángjával és vad szomjúsággal tölti el ábrándképek, délibábok után; aki hallja, undorral fordul el önnön sorsától, környezetétől és mindentől, amivel bir. Mint mondtam, már sokan önként eldobták életüket undorodások tetőfokán, valami különös önkívületi állapotban. És semmi kétség, ha ez a dalnok életben marad, minden alattvalód követni fogja amazok példáját, míg végül egyetlen élő ember sem marad a városban. Csakhogy ezidőszerint a vén lator már bizonnyal meglakolt bűneiért és életével fizetett értük.

Villámgyorsan pattantam föl helyemről és üvöltve kiáltottam reá:

- Fuss! Rohanj! Mentsd meg és hozd elém élve és bántatlanul, különben életeddel felelsz!

Míg szóltam, tekintetem feleségemre esett. Ott állott előttem, mereven nézett szemeimbe, sápadt volt, mint a hó és szemeiből a rémület beszélt. Mindkét karját könyörgőn felém tárta és suttogva kérlelt:

- Oh ne akard őt látni, oh ne!

- Oh te félénkszivű, - mondtam gyorsan - ugyan mitől rettegsz?

Ezalatt a kamarás eltünt, mint a kilőtt nyil; futkosás zaja tört föl a palota belsejéből és vágtató lovak dübörgése verte föl az utcát. Én pedig türelmetlenül föl és alá járva vártam. Hallgatóztam és a lelkem mintegy lábujjhegyen leskelődve remélte, hogy a vén énekest még élve visszahozzák.

- Hah, - mormoltam magamban - ki tudja, mit tanulhatok ettől a fickótól, aki, úgylátszik, a világ végéről érkezett ide!

És régi epedő vágyakozásom már a puszta gondolatra is fölébredt bensőmben és lelkem lángba borult a remélt gyönyör tüzétől. E pillanatban váratlanul megláttam feleségem szemeit, amint merően reám szögezve követtek engem nyugtalan jártomban.

Megrezzentem, mert e tekintet az oly emberéhez volt hasonló, ki halálát látja egyenesen és föltartóztathatlanul közeledni. Megálltam és reánéztem. Ő pedig erre hozzámfutott és föl-indultan mondta:

- Oh, gondold meg, míg nem késő! Küldd tova a vén zenészt, bántatlanul, ha épen úgy kívánod, de csak ne lássad, oh csak ne halljad őt!

Durván feleltem és a szivem vadul vert keblemben. Mert jól tudtam, hogy igaza van és teljes joggal kárhoztathat engem és féltheti önmagát, ha valami történne. Hiszen az én nyugtalan vágyam az énekes után maga is hűtlenség volt hitvesemmel szemben. És érezvén, hogy a lelkembe lát, haragosan mondtam:

- Oh Kuwalayini, mi van veled? Oly féltékeny vagy még a füleimre is, hogy e vén kóbor dalnok zenéjétől is meg akarnál óvni, nehogy talán más asszonyról meséljen nekem és nem rólad?

[33] *Krishna*, a fuvolajátszó „par excellence".

Teste megvonaglott, mintha szavaim homlokon sujtották volna. Árny ereszkedett arcára, mely egészen megváltozott, elvesztette szinét, kifejezését és merev álarchoz vált hasonlóvá. E pillanatban sürgés-forgás moraja hangzott kívülről és a kamarás belépett.

- Oh Hosszúéltű, - mondta vidáman - itt vagyunk, kiragadtuk ezt a bús lélekámítót a halál karmai közül, lóra ültettük és eléd hoztuk, sebesebben a szélvésznél. Ime, odakünn vár parancsodra, hogy szined elé bocsájtassék.

- Hozzátok elém, - szóltam.

Sietve mentek érte. Hitvesem tekintete pedig az ajtóra meredt. Maga volt a megtestesült kétségbeesés.

(Ah, Kanyá, figyelmesen hallgatsz? - És az istennő válaszolt: „Kedves hattyú, folytasd, én hallgatlak." És simogatta a hattyú hófehér nyakát lótuszszirom kezével.)

X.

A vándor énekes belépett és megállott előttem a márvány padlón. Bámulva néztem reá. S alighogy tekintetem érte, teljesen elmerültem valami csodálatos érzésben és véglegesen elfeledtem nőmet. És így szóltam magamban:

- Bizonnyal különös kedvtelés pillanatában alkotta e lényt a Teremtő, mintha bizonyítani akarta volna vele, mily jártas Ő a nevetséges esetlenség és torz rendkívüliség létrehozásában. Alig hihető, hogy ez csak egyike volna valamely fajtának és még több hozzá hasonló teremtés élne bárhol a világon.

Mert bár magastermetű volt, alakja előregörnyedt, feje pedig fölhúzott és kerek vállai közé süppedt, mint a gubbasztó darué. Hosszú, vékony karjai és lábszárai egészen mezítelenek voltak, minden öltözéke egyetlen hűvelyszerű vörös fahéncs-ujjasból állott, mely testéhez simult, mintha saját bőre lenne és miként a teknősbékát teknője, csupán törzsét födte. Amint már kamarásom leírta, arca hasonlított a ló pofájához, rendkívül hosszú volt, nagy szemei egymástól és szájától távol, arca két oldalán meredtek felém és telve voltak félénk bizalmatlansággal. Két hatalmas húsos fülének hegye szőrös volt, mint a tehéné, s e fülek egyenesen állottak szét fején, amelyet sörényszerű, durva és merev hajzat bozontos csomói takartak. Ajkai állandóan reszkettek, mozogtak, mintha külön életet élnének. A nyakában zsinórra kötve lógott hosszú bambusznád fuvolája, melyen megszámolhatlan apró lyuk feketélett. Kezei pillanatra sem maradtak nyugodtan és szüntelenül a hangszer lyukait tapogatták és keresték ujjaikkal, melyek époly csomósak és bütykösek voltak, mint a fuvola bambusznádja. Testére fűszálak és száraz levelek tapadtak, az erdei nyughelyeknek emlékei, hol éjeit tölté. Igazán különös teremtés volt, mintha valami vad Paishacha párosodás emberietlen vérvegyülékéből származott volna.

- Miféle ember vagy te, - kérdeztem végre - ha ugyan egyáltalán az emberi fajhoz tartozol? És honnan jöttél ide, hogy vészt okozz városomban?

De ő nem válaszolt.

- A félelem veszi el szavad, folytattam - azért állasz hallgatagon és csak szemeid merik kifejezni aggodalmadat? Nem tudod talán, hogy egyedül az én parancsom mentett meg a biztos haláltól?

Még mindig nem felelt, csak nézett csillogó szemeivel és remegő ajkai úgyszólván kigúnyoltak engem, mert mindig úgy tetszett, mintha a várt válasz csüggene rajtuk, de mégsem nyerne hangot soha. És a keze folyton folyvást izgett-mozgott és ujjai ott tapogatóztak fuvolája lyukain. Végre is türelmemet vesztve, ingerülten kiáltottam reá:

- Játssz tehát, ha már nem tudsz beszélni és mutasd meg, mennyit ér fondorlatos művészeted, mely tébolyba űzi alattvalóimat!

Ekkor a vén, görnyedthátú kóborzenész egyszerre felém lépett, oly hirtelenül és hevesen, hogy önkéntelenül is visszariadtam. És villámgyorsan ajkaihoz kapta hosszú hangszerét és nagy szemeit merően reám szögezte. De mégis, mintha nem engem nézne, hanem valahová messze távolba, a dolgok mögé meredt volna pillantása.

S amint én lélekzetfojtva figyeltem, egyszerre valami különös, rendkívüli zsongás tört elő hangszeréből. Mintha sok-sok emberi hang suttogna, mormolna halkan; vagy számtalan falevél susogna és esőcseppek kopognának; sóhajtozott és nyöszörgött ez a hang, mint a síró szélvész az üres nádszálakon, vagy midőn a Dewadáru-fák recsegő-ropogó ágai közt barangol a szél, búsan, éjnek idején a Hófödte Hegység lejtőin; vagy mintha nagy hömpölygő folyamok zúgnának benne. Emelkedett és alászállott ez a zengő áradat, mint a hullámverés árapálya, mig végül hegyi zuhatag morajlása gyanánt zúgott füleimben - aztán megint elhalt, elveszett lassan, fokozatosan a távolban és oly édesen hangzott, hogy könnyeket csalt szemembe és megfeszítettem minden idegemet, hogy a tovaszálló dallamot kövessem, remegve és félve, nehogy elveszítsem fülemből. S amíg így hallgattam, a zengő önkívületben föloszolva, elmerülve az áramlatok és örvények forgatagában és ittasan a szellőszülte zsongás visszhangjától, szempilláim önkéntelenül lezárultak. S ebben a pillanatban énekelni kezdett a vén dalnok, ha ugyan ő volt az, akinek a hangját hallottam. Mert valami halk, távoli és simogató hang változatai áradtak felém és elvegyültek és párosultak és egyesültek és emelkedtek és alászálltak a fuvola hangjaival. Hasonló volt e zene altató igézete zümmögő méhrajok zsongásához, mely álomba ringatja a fáradt utast, ki lepihent a déli nap hevében egy útszéli fa árnyékába. Ez az édes hang a szivembe suhant és csöndesen, szeliden ringatva szárnyán, mint a szellő a lombot, fülembe suttogva énekelt:

„Messze távol, túl a Hegykirályon, Észak mély és lágy havában egy sötét kék tavat tudok...

Hejh, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

Egyetlen könnycseppből támadt ez a kék tó, a Hószülte Hölgynek kék szeméből hullott, midőn a Szerelem boldogtalan testét elhamvadni látta...

Hejh, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

És a tónak partján csodás virág fakad, sötét, biborszinű, nagy szépséges virág; párját nem találod széles e világon...

Hejh, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

Mert abból a magból fakadt, amit Wishnu hullatott el Párijáta-virágjából[34] véletlenül le a földre, midőn egykor régesrégen arra szállott a nagy isten. És a Déli szellő a szárnyára vette, és a hóölelte tó partjára vitte és oda ejtette, hogy ott növekedjék...

Hahó, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

[34] *Párijáta* = Wishnu virágja, mely őrült vágyat kelt illatával és vigasztalhatlan, epedő bánatot hagy maga után.

És nőttön nőtt a palánta és nyilott és kivirágzott és a levegőt betölté édes, bájos illatával és mennyország félig élő emlékéről szólt az illat...

Hejh, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

És mindennap hajnaltájon égi asszony - a Hó lelke - kél elő a tó vizéből, hogy öntözze, meglocsolja ezt az illatos virágot. Arany korsót hordoz széles puha vállán, hófehér és kerek karja messze villog, korsaját emelve...

Hejh, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

Csodavirágot ápolni alkotta meg Prákriti őt, világ minden szine, fénye, minden ragyogó szépsége, minden édes, jó illata lett testté az Ő kezében. Haját a nyugvó nap lángsugara adta, sötétvörös fénnyel csillog arany fürtje...

Hahó, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

Hegyi tengerszemek kékje az ő szeme, ajkát vörös ércnek skárlát nedve festé, ajka pirosságát a Hófödte Szirtnek szivéből szerezte...

Hejh, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

Lágy tengertajtékból készíté a testét, hópihéből bőrét és az óceánnak kicsiny kagylójából csinált neki fület...

Hejh, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

Dagadó keblét az áradó tengernek hullámverésétől, csípője hajlását üde kerek dombtól nyerte ez a szépség; és folyondárokból lett két kerek karja és hajló nádszálból a karcsú dereka...

Hejh, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

Lelke hűs lég és forró tűz, és sötét aranyhajának illatát a déli szellő hozta néki messze tájról és a nyugvó nap fényében fürdő bibor virágjától vette köntöse szinét, mely ezüst testére lágyan és ölelve ráterül. Lassú lépéssel jár a nagy fehér asszony, biborszínű redők lágyan rásimulnak minden idomára és a korsójának és a két keblének kettős súlya alatt karcsú teste hajlik...

Hejh, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

Sárga aranyból van az öntöző korsó, kemény és hófehér két tejszínű keble...

Hahó, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

Ugy takarják bibor köntöse redői a nagyszemű asszony hószínű szép testét, mint a csillagfényes égbolt sötét leple borítja a fehér, nagy, kerek dombokat...

Hejh, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

És a magányos tó partjainál halott vándorok bús teste hever, kiket megölt csókjainak édes és halálos mérge...

Hajh, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

Mert csókja hasonló a hűs hópihéhez...

Hejh, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

Könnyű, lenge csókja, alig érezhető...

Hahó, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

Hűvösebb a téli holdsugárnál...

Hejh, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

Forróbb azért mégis égő láng hevénél...

Hajh, mert ott rejlik a hattyú tanyája!

És a csodás csókot ízlelheti bárki, ha rálelt az útra, amely oda vezet...

Haha! ahol rejlik a hattyú tanyája!”

És míg a vén vándorénekes dalolt, hangja emelkedett és erősbödött, mind hangosabbá és hangosabbá vált és végül úgy zúgott és zengett fülemben, miét a vízesés harsogó dörgése, vagy mint a mennyrázó kacagás a Nagy Isten ajkán. És mikor elhallgatott, feléje rohantam és fölkiáltottam:

- Haha! Hol rejlik a hattyú tanyája?!

Aztán ájultan roskadtam össze lábainál.

(Ah, Bhairawi, figyelmesen hallgatsz? - És az istennő válaszolt. „Kedves hattyú, folytasd, én hallgatlak.” És simogatta a hattyú hófehér nyakát lótuszszirom kezével.)

XI.

Nem tudom, meddig hevertem ott alélt önkívületemben.[35] Mikor végre magamhoz tértem, köröttem állott házam népe és aggódva leste ébredésemet. De szemem hiába kereste az énekest. Keserűen és búsan szólaltam meg:

- Oh jaj, hol van az én dalnokom?

Egy kamarás lépett elő és alázatosan mondta:

- Mahárajah, midőn láttuk, hogy a vén világcsaló a te elmédet is megzavarta, mint annyi másét és mikor minden igyekezetünk hiábavalónak bizonyult, hogy magadhoz térítsünk, megragadtuk, kivittük ismét a városból és a folyóba vetettük, hogy belefojtsuk. De lám! A különös teremtés nem fulladt meg, hanem egyenesen lesülyedt a víz mélyére, fuvolástól, mindenestől, mint a súlyos kő és nem jött többé a fölszinre. Hálókkal kutattunk utána, de nem lelhettük meg többé és nem tudjuk, mi történt vele.

Üvöltve ugrottam föl, rárohantam a szerencsétlen kamarásra és egyetlen csapással földre sújtottam.

- Rabszolga ebek, - ordítottam - elpusztítottátok őt és véle együtt engem is!

És a szájtátó udvaroncokra vetve magam, ütöttem, vertem őket. Rémülten futottak szét, menekültek előlem. Összegyültek aztán, meghányták-vetették a dolgot és az orvosok tanácsára, erővel legyűrtek és megkötöztek. Nem bántottak ugyan, de erőszakkal ágyba fektettek és őrt állítottak mellém. Napokon át fetrengtem ott, dühöngve és szabadulásomért küzdve, ételt és italt félrelöktem, mig aztán végül hagymázas lázba estem és úgyszólván végleg megőrültem. Lázállapotomban nem láttam semmi mást szemem előtt, csak a nagy, fehérkarú asszonyt, kinek haja mint folyékony arany ömlött végig alakján, amint ott ült a nagy bibor virág mellett,

[35] Ez nem túlzás. A hindú mélyebb és intenzivebb érzelmi életet él a „józan” fehér fajnál. Ma sem ritkák a végletekbe csapó indulatkitörések a hindúk közt, az irodalmukban pedig egyáltalán nem szokatlan dolog, ha a hős - egyébként erős, deli férfi - elájul.

melynek szine hasonló volt ruhájához. És folyton csak reám nézett félig lezárt nagy szemeivel és ah, kékek voltak e szemek, mint a tó, melynek a partján ült. És én szüntelenül csak nyögtem és szepegtem és sírtam, mint a beteg gyermek:

- Oh jaj, a hattyú... Oh jaj, a hattyú...

Az orvosok körém gyültek és kétségbeestek, mert hiába igyekeztek meggyógyítani; gyógyszereik, ráolvasásuk és érvágásaik hatástalanok maradtak. Végül föladták a reményt, mondván egymásnak:

- Gonosz szellem szállta meg a királyt és nincs segítség számára.

És magamra hagytak. Azután mintha elvágtak volna mindent, sötétségbe merült előttem a világ, nem emlékezem semmire sem. A feledés, a jótékony dajka, karjaiba vett és hosszas ájulásban hevertem holt emberhez hasonlóan.

Napok multán tértem csak ismét magamhoz. De mintha valami hiányzott volna belőlem, mögöttem maradt, elveszett valami énemből. Elfelejtettem az embereket, kik köröttem éltek és ha reájuk néztem, úgy éreztem magam, mint az idegen utas, ki csupa új, ismeretlen arcot lát maga előtt. Ellenségeimnek tartottam őket, gondolván:

- Kicsodák lehetnek ezek az én börtönőreim, akik őriznek engem és erőszakkal fogságban tartanak? Pedig most mindenképen meg kell menekülnöm tőlük, hogy mitsem késve útra keljek a hattyú titkos rejtekének keresésére.

Mert a vén dalnok éneke minduntalan agyamban zsibongott és az aranyhajú asszony irott kép gyanánt állott előttem virágjával együtt, amint lezárultak szempilláim. Azért hát ravaszul tettettem magam, csöndesen, halálos nyugalomban feküdtem ágyamon és nem erőszakoskodtam többé. Mig aztán végre elvették mellőlem az őrt és magamra hagytak, nem bánták, hadd bolyongjak kedvemre föl alá a palotában; ártalmatlan őrültnek tartottak. Mert bárkivel találkoztam is, csak e szavakat rebegtem mindig:

- Oh jaj, a hattyú... Oh jaj, a hattyú...

Nemsokára aztán, fölhasználva a legelső kedvező alkalmat, kilopóztam a palotából az éjfél sötétjének leple alatt. Nesztelenül léptem át az alvó szolgálattevők és őrszemek testén, leosontam a kertbe, elértem a kicsiny ajtót, melyet kulcsommal fölnyitottam. Mert mindig ezen az ajtón át távoztam egykor, midőn embereim tudta nélkül, álruhában akartam elhagyni a palotát.

Ott álltam a nyitott ajtó boltozata alatt és kitekintettem. És ekkor keserűen eszembe ötlött:

- Oh jaj nekem! Itt állok utam legkezdetén és azt sem tudom, merre irányítsam lépteimet...

E pillanatban halk sóhaj ütötte meg fülemet. Megrezzentem és rémülten gondoltam:

- Börtönőreim fölfedezték szökésemet!

Gyorsan megfordultam és hátranéztem. S ime, hitvesem állt előttem.

(Ah, Windhyawásini, figyelmesen hallgatsz? - És az istennő válaszolt: „Kedves hattyú, folytasd, én hallgatlak.” És simogatta a hattyú hófehér nyakát lótuszszirom kezével.)

XII.

Oh Gauri, mint mondottam, hitvesem állt előttem, bár én hiába bámultam reá akkor, nem ismertem meg. Mert az ő képe is épúgy, mint minden másé, végképen eltünt, eloszlott emlékezetemből, mintha eltörölték volna. Szigorúan fordultam hozzá:

- Ki vagy te?

És ő kérdezte:

- Nem emlékszel reám, nem láttál még soha?

- Nem, - feleltem.

(Fájdalom, oh Gauri, ma már tudom, amit nem tudtam akkor. Kétségtelen: ő vigyázott reám lázamban s azután is, követte lépteimet és utánam jött az éjfél sötétjében.)

Ő pedig nevetve mondta:

- Nem is fontos, hogy ki vagyok. De tudd meg, én vagyok az egyetlen e város népe közül, aki e pillanatban a leginkább hasznodra lehet és ha tudnád miért, nagyon szivesen látnál.

Csodálkozva néztem reá, szerettem volna tudni, ki lehet és mit ért szavai alatt? Kisvártatva megszólalt ismét, halk szóval, mintha félne, hogy valaki meghallja:

- Épen e pillanatban készültél útrakelni, hogy fölkutassad a hattyú rejtekét. Mondd, nem úgy van?

Rémülten meredtem reá és küzdöttem magammal, vajjon ne ragadjam-e torkon és ne fojtsam-e belé a lelket, nehogy elárulhassa szökésemet őrizőimnek.

- Igazad van, - feleltem szárazon - épen most vagyok indulóban. És mi közöd van hozzá néked?

- Én tudom az utat, - felelte.

E szavak hallatára egyszerre öröm töltötte el szivemet és alig hittem füleimnek. És elragadtatásomban csaknem karjaim közé szorítottam, de ő sietve hátrahúzódott előlem. És fölkiáltottam:

- Te vagy születésem fájának igazi gyümölcse, nő képében! De mondd, ki vagy és hogyan tudhatod az utat?

- Hogy ki vagyok, nem mondhatom meg, - felelte - mert letértem az illendő nőiség keskeny és egyenes ösvényéről és szekér gyanánt, mely elhagyta a kerékvágást, kisiklottam a megengedett nyomról, azáltal, hogy függetlenné tettem magamat és önállóan követtem utamat. Bár erre csupán a szükség kényszerített, nem hivságos kedvtelés.[36]

Mélyen fölsóhajtott, azután folytatta:

- Elég ennyit tudnod: asszony vagyok, kit ura elhagyott, mert a vén dalnok őt is megbabonázta, mint téged. Elhagyott, elfelejtett engem valami csodás ismeretlen szépség kedvéért, aki valahol messze távol él, ahol a hattyú tanyája rejlik. Ám midőn eltávozott, én fölkerestem az öreg énekest és így szóltam hozzá: „Azonnal áruld el az utat a hattyú tanyájához, különben

[36] A régi hinduknál a *független nő* kifejezés egyértelmű volt az *örömleánnyal*.

megátkozlak, hogy a fejed kettéhasadjon." Ő pedig, rettegve átkomtól, mindent megmondott.[37] Most hát férjem után indulok és ha akarod, elvezetlek téged is.

Igy beszélt és rászedett engem, én pedig őrültségemben hittem szavának, annyira égetett a vágy, hogy elérjem célomat. Ah, nincs határa a női ravaszságnak, ha a szerelem ösztönzi és sarkallja találékonyságát!

- Jőjj hát, - mondtam - ne vesztegessük az időt, induljunk még a virradat előtt, mig föl nem fedezik távozásomat. Mert bizonyosan megakadályoznának utamban.

Együtt léptünk ki az útra, én meg bezártam az ajtót mögöttünk. Aztán hozzáfordultam:

- Melyik úton és mely irányban megyünk?

- Arra ott - felelte ő és a *Hét Rishi* csillagképére mutatott, mely messze előttünk ragyogott a magasban. - Északnak kell mennünk, mindig csak északnak, míg csak el nem érünk a helyre, hol az utak elválnak.[38]

És ekkor egyszerre zokogásba tört ki. Én részvéttel tekintettem reá és biztatni kezdtem:

- Bátorság, oh te elhagyatott hölgy! Mert sokan keltek már át az elválás tengerén és találkoztak újra; és bizonnyal te is reátalálsz férjedre, ott messze, az utazás végpontján.

Végignéztem az úton, mely fehéren és némán nyúlt el előttünk a holdfényben. Hosszú és keskeny szalaghoz hasonlóan kigyózott tova az éjszakába és eltünt a távol homályában. Néztem, néztem és magam elé suttogva szóltam:

- Hosszú, hosszú a nagy út, de mégis el kell érnünk a végét...

Akkor feleségemhez fordultam:

- Jőjj!

Ő pedig halkan mondta:

- Menj te elől, én majd követlek.

Elindultunk az úton, én elől és hitvesem nyomon követte lépteimet.[39]

(Ah, Ambiká, figyelmesen hallgatsz? - És az istennő válaszolt: „Kedves hattyú, folytasd, én hallgatlak." És simogatta a hattyú hófehér nyakát lótuszszirom kezével.)

---

[37] Az átkoktól nagyon féltek, különösen egy tiszta lelkű nő átka volt félelmetes.

[38] A *Hét Rishi*, vagy a *Göncölszekere* északon van, az északi sarkcsillag pedig a hűséges ragaszkodás jelképe. A vőlegény is a sarkcsillagot mutatta menyasszonyának a házassági szertartásban, Kuwalayini, mikor ezentúl az útról beszél, mindig az élet útját érti alatta. A sarkcsillag felé vezető út a törhetlen hűség útja, az ő élete.

[39] Indiában, ha férfi megy nővel, a férfi mindig elől megy és a nő követi. Soha nem láthattam ezt anélkül, hogy ne kellett volna önkéntelenül Proudhon csodálatos megjegyzésére gondolnom: hogy amint a férfi, kilépve az ősidők homályából, végighalad a korokon keresztül, a nő nyomon követi lépteit. A balgák, kik azt akarják, hogy párhuzamosan haladjanak, elfelejtik - mint Plato - hogy ha a férfiúi és női elem semlegessé olvad, az élet elveszti minden vonzó báját. *(Bain.)*

XIII.

Nappal és éjjel, éjjel és nappal együtt haladtunk előre, végig a poros úton, mely elnyújtózott előttünk és mindig messzebb és messzebb nyúlt a távolba, mintha sohasem akarna véget érni. Mikor erőt vett rajtunk a fáradtság, lenyugodtunk az útszélen. És ismét nőmnek köszönhettem, hogy nem kellett befejeznem utamat, jóformán alighogy megkezdtem. Mert ő mindenre gondolt, amint én mindenről elfeledkeztem. Bizony, éhen vesztünk volna, ha ő nem gondol meg előre mindent és nem hozza magával értékes díszeit és ékszereit. S amint mentünk, apránkint letördelte az ékköveket és eladta azokat a városokban, hol áthaladtunk és így szerzett élelmet számunkra. És folytattuk utunkat, észrevétlenül eltünve annyi más utas és zarándok között. De én semmit sem láttam utközben, mert a vágy emésztett, hogy elérjem a hattyú rejtett tanyáját és folyton csak a fehérkarú szépség, a virágja és a tava lebegtek szemeim előtt; füleimben pedig a vén dalnok éneke csengett szüntelenül, mig a falombok susogását hallgattam a szélben. Mentem, csak mentem, mint az ébren álmodó és nem törődtem semmit utitársammal, csak önmagamban éltem. És valahányszor megálltunk, elfogott az indulat és szinte sírtam türelmetlenségemben, mely nem engedte a fáradtságot úrrá lenni fölöttem. S ilyenkor csititgatott és elringatott, mintha kicsiny gyermek volnék, álomba dalolt vagy meséket mondott és mindent elkövetett, hogy elfeledtesse vélem türelmetlenségemet és a még hátralévő utat. Ám napról napra, amint mentünk, mind soványabb és gyöngébb lett a teste. Láttam én ezt jól, de nem törődtem vele, mert csak utam folytatásán járt az eszem. Végre aztán már nem tudott lépést tartani velem, sőt alig birta vonszolni magát; minduntalan, már néhány lépés után meg kellett állania, hogy megpihenjen és lélekzethez jusson. Egy idő múltán aztán így szóltam magamban:

- Ez teljesen tűrhetetlen! Hiszen oly lassan jutunk előre, hogy előbb érem el így életem végét, mint utunk célját. És mégsem hagyhatom őt hátra, nem mehetek egyedül tovább, mert hozzá vagyok láncolva tehetetlenségemben, nem ösmervén az utat. Ezért valami módon ki kell vennem belőle a titkot, akkor szabad leszek.

És egy napon, midőn az utszélen pihentünk, kifakadtam:

- Oh te hamar fáradó személy, ha így minden pillanatban megállunk, sohasem fogunk célhoz érni! És ugyan mi szükség van arra, hogy együtt utazzunk, hiszen úgyis egészen más szándék vezérel engem, mint téged? Azért hát mondd meg nékem az utat, akkor előre siethetek egymagamban és nélküled utazhatok és nem kell ily lassan másznom!

- Oh jaj, - felelte nőm - nem mondhatom meg néked, míg el nem értünk arra a helyre, hol szétválnak az utak.

- Hol válnak el hát az utak, - kérdeztem - és mi okból nem mondhatod meg előbb, merre menjek?

- Légy türelemmel, - mondta - most már hamarosan odaérünk. De addig nem szabad szólnom és nem is fogom neked megmondani az utat. Mert a vén dalos, aki megismertette azt velem, megtiltotta, mondván: „Én átokkal viszonzom átkodat. Amint te átokkal fenyegettél, ha nem árulom el az utat, épugy sújtlak átkommal én, ha te elmondod másnak. Azért a nap, midőn nyelved fölfedi az út titkát, halálod napja lészen!” - Lásd, ezért csak mutathatom néked az utat, de meg nem mondhatom.

Igy csalt meg újra szerelme sugallta ravaszságával. De én ingerülten néztem reá és így szóltam magamban:

- Mit bánom én, hogy él-e vagy hal, csak egyszer tudjam meg, merre menjek.

E perctől fogva durván és gonoszul bántam véle, mert benne láttam a késedelem okozóját. Gyülölettel teltem el iránta, hajszoltam, előre űztem és nem engedtem, hogy megpihenjen. Míg aztán végül összeroskadt és képtelen volt folytatni útját. És én kegyetlen voltam hozzá és nem vettem észre, hogy vesztét okozom, annyira elvakított ingerültségem és szenvedélyem. Utálattal fordultam el tőle és úgy bántam vele, mint ellenségemmel. Ő pedig gyalázatos bánásmódomat alázattal és önmegadással viszonozta, mintha megérdemelte volna azt. Oh jaj, rettentő azok kegyetlensége, kiknek belátását elvakítja és elhomályosítja az önzés s a szenvedély az egyetlen kitűzött célt üldöző vad hajszában! Igy kell aztán alantasabb születések poklába hanyatlaniok, mint az én esetemben is történt.

(Ah, Umá, figyelmesen hallgatsz? - És az istennő válaszolt: „Hattyú, folytasd, én hallgatlak." És elvonta a hattyú nyakáról lótuszszirom kezét.)

XIV.

Aztán ismét folytattuk utunkat. Feleségem napról-napra gyöngébb lett, én pedig napról-napra durvább és kegyetlenebb. Végre egy éjjel, midőn épen szivtelenül nógattam és hajszoltam őt előre, összerogyott félájultan egy nagy *ashwattha* fa tövében, mely az út mentén állott. És midőn a lábaimnál hevert, vadul bántalmazni kezdtem, s így kiáltottam reá:

- Te vagy az oka boldogtalanságomnak és a te önzésed áldozata vagyok! Pusztuljak el talán, mert nyomorult életedért reszketve, nem akarod megmondani a titkot?

- Még csak egy kevés van hátra az útból - válaszolta szelíden. - Mert ha nem tévedek, kis hijával elérkeztünk a helyre, hol az utak elválnak.

Lezárt szemekkel a fatörzshöz támaszkodott és mozdulatlanul ült, mintha alélt álomba merült volna. Én pedig dühömben a földre vetettem magam, nem messze tőle. Amint ott hevertem, elnyomott az álom, mert reggel óta jó pár mérföldet hagytunk magunk mögött a nap hevében.

Az éj közepén fölébredtem és e pillanatban hallottam, hogy hitvesem halkan énekel, úgyszólván önmagának, amint ott ült egyedül a hold fényében. És így suttogott:

- Oh jaj nekem és jaj néki és jaj mindennek, ami feledésbe ment! Oh te zsarnok Szerelem, megbántottalak talán előző életemben, hogy engem szemeltél ki kínzó üldözésed áldozatául? Lásd, elégtem lángodban, olyan vagyok, mint a lótuszvirág, melyet vad erdei elefánt kíméletlen lába tapos szét, hiába ajánlotta föl magát néki. De most, oh Szerelem, megmenekülök előled, mert végső menedéket találok egy nálad erősebb Istenség karjaiban. Te méreg voltál számomra, de a Halál orvosságom lesz, meggyógyít érintése, mely hűvösebb és szelídebb a holdsugárnál. Oh Halál, te kegyelmesebb vagy, mint a keserű, szivtelen Szerelem és immár én Néked hódolok. Mert segítségeddel megnyertem a csatát és megfosztottam biborvirágos vetélytársnőmet győzelmétől, mert sokkal előbb, semmint ő együtt lehetne a fehér asszonnyal, én már biztonságban leszek öledben, oh Halál!

Amint szavait hallgattam, gondoltam magamban:

- Férje után búsúl, őt gyászolja.

És hirtelen fölpattanva, feléje léptem és durván mondtam:

- Jőjj, kelj föl, itt az idő, hogy induljunk!

De ő nagy, álmodó szemekkel nézett reám. Még mindig a fa törzséhez dőlve ült helyén és úgy gondolom, meg sem mozdult, mióta utoljára láttam elalvásom előtt. És halk hangon felelt:

- Igazad van: itt az idő, számodra és számomra szintén. Mint már mondottam, most igazán elérkeztünk oda, hol az utak elválnak.

Zavarodottan néztem reá:

- Álmodsz talán? Itt semmiféle út nem tér el, az egyetlen út erre fut tovább és magányosan vész el az éjhomályban.

- Ez a te utad, - mondta erre - de az enyém letér itten. És most megmondom neked, amit tudni akarsz. És ha a véletlen folytán ráakadsz férjemre, add át tőlem ez üdvözletet!

Egyszerre gyorsan, bár nagy erőfeszítéssel, fölemelkedett. Mielőtt észrevehettem volna szándékát, kitárta karjait, átölelte nyakam és megcsókolt. És amíg csókolt, karjaival erősen magához szorított és egész testében remegett. Aztán hirtelen elbocsájtott és visszahanyatlott a fa alá.

Meglepetten kérdeztem:

- Mi légyen ez? Mit akartál mondani ezzel?

Ő föltekintett arcomba és egyszerre nevetni kezdett. És szólt:

- A te emlékezeted a legrövidebb a világon! Menj hát, nyitva áll előtted az utad. Mehetsz tovább egyedül és én megmondtam néked mindent, amit az útról tudtam.

- Miféle útról? - kérdeztem - hol van?

- Találd meg nélkülem, - felelte - én nem mondhatok többet. Mert tudd meg, hogy én sem ismerem jobban az utadat, mint jómagad.

Bámész tekintettel meredtem reá határtalan meglepetésemben.

- Hogyan, - kiáltottam aztán - te, te megcsaltál engem és vezettél, vezettél ez egész idő alatt és elhitetted velem, hogy ismered az utat, pedig fogalmad sem volt róla!

Szilárd tekintettel nézett a szemembe és válaszolt:

- Ugy van.

(Ah, Bhawáni, figyelmesen hallgatsz? - És az istennő válaszolt: „Hattyú, folytasd, én hallgatlak.” És már nem simogatta a nyakát, hanem haragos szemekkel nézett reá.)

XV.

Kis ideig mozdulatlanul álltam, szótlanul bámultam nőmre és alig hittem a füleimnek.

- Megcsalattam, - mondtam magamban - és ez az asszony romlásba döntött, végképen eltérített utamtól.

Lelkemet egyszerre vad düh öntötte el, hogy csaknem megpattant tőle a szivem. Rekedt hörgéssel vetettem magam reá és torkon ragadtam. És kezeim, mint a halál karmai, kegyetlenül összeszorították nyakát és ráztam és szorítottam, magam sem tudom meddig. Aztán hirtelen ellöktem magamtól, sarkon fordultam és elrohantam, végig az úton, egyedül. Alig voltam

tudatában tettemnek. Futottam, rohantam a holdfényes úton, míg végre kimerülten és lihegve nem birtam tovább a futást. És lelkemet megszállta a fekete kétségbeesés.

Egyszerre megálltam.

- Mit is teszek! - mondtam magamban - ugyan mi értelme van e rohanásnak, ha még azt sem tudom, vajjon helyes irányba sietek-e? Oh jaj, bolonddá tett engem a csalásnak ez a női képet öltött megvetendő megtestesülése! És most hasonló vagyok a vízcsepphez a tenger kellős közepén. Merre menjek? Egész fáradozásom és vesződségem hiábavaló volt, füstbe ment! Oh jaj, oh jaj! Ki vezet el engem a hattyú rejtekéhez?

Körülnéztem a nagy csöndességben, mintha most először látnám meg a dolgokat, melyek körülvettek. És láttam, hogy egészen egyedül állok a sötét síkságon, melyet az út világosan és fehéren szelt keresztül, vég nélkül, mintha gúnyolni akart volna ezzel. Olyan volt, mint ezüst lánc sötét gyászköntösön. Kelet felé pillantottam és láttam a hajnal sáppadt fényét a föld szélén derengeni, amint készülőben volt, hogy kedvetlenül elvegyüljön a holdfényes éjszakával. És a szempillantásban, midőn visszafordultam - ott állott mellettem az úton a vén kóbor dalnok, ő maga, épen úgy, mint akkor ott, palotám csarnokában.

Rémülten meredtem reá és minden hajamszála az égnek meredt. Ám aztán egyszerre szörnyű üvöltésbe törtem ki:

- Hah, - kiáltottam - itt vagy megint? De most másodízben már nem menekszel előlem!

A vén énekes rettentő szemekkel nézett reám és lassan, kimérten mondta:

- A te emlékezeted a legrövidebb a világon.

Hideg borzongás futott végig testemen és megrezzentem, mert ugyanazokat a szavakat ejtette, mint nőm. És mig én falra írott képhez hasonlóan, merev tekintettel bámúltam reá, ismét megszólalt, gúnyos mosollyal ajakán:

- Oly bizonyos vagy talán benne, hogy mi csak egyszer találkoztunk eleddig? Igazán csak másodízben látnál ma?

És alig hangzottak el szavai, a vén dalos eltűnt és helyén ott állt előttem az öreg vezeklő, kin feleségem oly jót mulatott, midőn az a kórótüskével megsebezte lábát.

- Nem emlékszel reám? - kérdezte - vagy még most sem tért vissza az emlékezeted?

Én csak elbámulva néztem. S ekkor ismét eltünt, de ott állt előttem az agg Bhikshu, kivel egykor atyámmal együtt a palota kapujában találkoztam. És lassú szavakkal így beszélt hozzám:

- Oh, bűn árnyékában született gyermek, azt képzelted talán, hogy elkerülheted és megakadályozhatod érését a gyümölcsnek, melyet a vétek kúszócserjéje termett?

Ekkor eltünt újra, utoljára és én egyedül maradtam. Csak a puszta, néptelen utat láttam magam előtt, mint annakelőtte.

És abban a pillanatban mintha hosszú álomból riadtam volna föl. Az emlékezet visszasuhant lelkembe, mint a világosság a homályba. És fölkiáltottam:

- Oh jaj! Oh jaj! Az én nőm volt ő, az én nőm volt ő! Egész idő alatt folyvást mellettem ment és én nem ismertem föl! És őrült módjára árnyképek, délibábalakzatok után futottam és megöltem őt, én - én!

Egyszerre szörnyű borzalom fogott el és fölmeresztette minden szálát hajamnak. Nem birtam elviselni, lerogytam a földre, az önvád és keserű bánat villámcsapásától lesujtottan. Ott hevertem az úton, mint a holt ember. És a Nappal ezalatt lassan visszatért a világba.

Nagysokára aztán ismét lábaimra álltam. És kezeimet tördelve, hangosan fölkiáltottam:

- Hátha még nem halt meg? Talán... talán még nem lesz késő!

(Ah, Kátyáyani, figyelmesen hallgatsz? - És az istennő válaszolt: „Kedves hattyú, folytasd, én hallgatlak." És ismét simogatta a hattyú hófehér nyakát lótuszszirom kezével.)

XVI.

Futni kezdtem. Futottam és zokogtam, sírtam és átkokkal illettem magam késedelmem miatt, mondván:

- Ha csak korábban indultam volna, talán még idejében érkezhetnék. Oh jaj, az én emlékezetem a legrövidebb a világon!

Hangosan kacagtam kétségbeesésemben és futottam tovább, míg lelkemet keserű bánat, vad kacagás és szörnyű önmegvetés tépte, marcangolta, mert jól tudtam, hogy meghalt és mégis szomjaztam, őrült vágyban égtem, hogy még életben találjam. Önkívületben rohantam, nem is tudtam, mit teszek és a lelkemben örvénylően zúgott a szenvedély; egy célom volt csak, elérni a helyet, hol elhagytam őt. Zokogva futottam, míg a veríték esőként csurgott le tagjaimon, csapzott hajamról a szemembe folyt és elvakított. A szivem majd meghasadt, oly vadul dobogott; a mellem pedig fulladozva zihált és levegő után kapkodott. Végre megpillantottam messze előttem az út szélén a nagy fát, ahol nőm összeesett. E látványra erőm visszatért tagjaimba és sebesen száguldottam előre, mintha szárnyaim nőttek volna. Elértem a fát és ime, ott feküdt hitvesem még mindig, épen úgy, amint ellöktem magamtól. Sikoltva, ordítva rohantam hozzá, a porba vetettem magam melléje és karjaimba emeltem. Megborzongtam érintésére, mert tagjai hült hidegek voltak, lélektelen testet tartottam karjaimban!

Visszaejtettem a földre és fölálltam. És két kézzel, tövestől téptem ki hajamat és térdre rogyva, porral szórtam tele vérző fejemet. Ököllel sújtottam a számra, hangosan üvöltve, mint a vadállat. Ott álltam, dühöngve, őrjöngve az elviselhetlen fájdalom hagymázas önkívületében és elmém másodízben is elhagyott. Ah, Gauri, csodálatos az emberi faj őrültsége, midőn gyászolva siratja - de mindig későn, túl későn - a szerencsétlenséget, melyet önmaga okozott! Nyílt szemekkel, önkezemmel gyilkoltam meg hitvesemet és most ott álltam fölötte, mintha hasztalan könnyeim vizével akarnék áldozni szellemének.[40] Oktalan kesergéssel sirattam őt, bár jól tudtam, hogy hiába, minden hiába!

Jóvártatva aztán leültem a földre és ölembe emeltem hölgyem testét. És beszélni kezdtem hozzá, mintha élne, mondván:

- Kelj föl, nézd, hisz alig az imént még drága karjaidat ez érdemtelen nyak köré fontad! Ó jaj! Az én emlékezetem nagyon is rövid, de azért mégis emlékszem, mily szorító és forró volt az ölelésed. És viszonzásul megöltelek... Most hát ölelj át ismét édes karjaiddal.

És üggyel-bajjal igyekeztem, hogy nyakam köré fonjam karjait, de azok ellenkeztek, merevek és mozdulatlanok maradtak, mint az elszáradt faágak. Ujra zokogásba törtem ki, szivemhez szorítottam testét - bár jéghideg volt - és csacsogó, kedveskedő szavakat suttogtam fülébe; szavakat, melyeknek akkor sem lett volna értelme, ha hallhatta volna is őket.

Végre azután fölkeltem és karjaimba emeltem.

[40] A holtak szellemének vizet áldoztak.

- Jőjj hát most, - szóltam - menjünk együtt, mint azelőtt. Ám nem az én utamon, nem, sem erre, sem arra. Nem magad mondottad-e, hogy itt elválnak az utak és a tiéd letér innen? Hah, csalárd, rászedtél engem, de most már együtt megyünk, végig e tövises ösvényen!

És letértem az útról, nekivágtam a dzsungel bozótjának és keresztültörtem úttalan sűrűjén, karjaimban hordozva holt hitvesemet. Igy mentünk együtt. A tövisek és ágak megtéptek minket, de én nem éreztem többet e sebekből, mint a feleségem. Egyszer-másszor megbotlottam és együtt zuhantunk a földre, de én mindig újra fölszedtem őt és mentünk, mentünk tovább, mint annakelőtte. És a nap mind magasabbra és magasabbra hágott az égen, mintha bennünket akart volna követni és figyelni utunkban. Mentünk és én folyvást beszéltem, suttogtam hozzá. És egyszerre csak egy kicsiny erdei tó partjára jutottunk, melyet csaknem elrejtett a fák sűrű lombja.

Alig pillantottam meg a tavat, a földre ejtettem feleségem testét, tapsolni kezdtem elragadtatásomban és fölkiáltottam:

- Hah, végtére mégis célhoz értünk! Semmi kétség, ez a hattyú rejtek tanyája itt! És most már tudom, mit kell tennem. Bizony, bizony, nőmnek igaza volt, ő jól vezetett engem és bölcsen. És lám, megtaláltam, amit kerestem, nem az én utamon, hanem az övén. Bizonnyal az Istenség maga irányította lépteimet észrevétlenül e tó partja felé!

Gyors elhatározással letérdeltem hölgyem mellé. Kibontottam hosszú éjsötét haját és a nyakam köré kötöttem oly szorosan, hogy csaknem megfojtott. Akkor aztán karjaimba kaptam ismét, magamhoz szorítottam és a tóparthoz sietve, véle együtt a hűvös, sötét vízbe vetettem magam. Együtt sülyedtünk alá a tó mélyére. És így együtt értünk el új születés kapujához. És, bizonnyal az Istenség kegye folytán, mint vad hattyúpár születtünk újra mindketten.

III.
AZ ISTENSÉG SZÍNJÁTÉKA

E pillanatban vad hattyú kiáltása harsant meg fönn a légben. És a hattyú egyszerre fölkiáltott:

- Ah, életem párja hív, hogy jőjjek hozzá! Oh, Gauri, üdv legyen véled, mert itt az idő, távoznom kell.

Széttárva szárnyait, fölemelkedett a víz szinéről, a kék levegőbe suhant és hangos kiáltásokkal üdvözölve párját, tovaszállt.

A Hegység Leánya utána kiáltott:

- Várj! Oh, hattyú, térj vissza és hozd magaddal feleségedet, látni szeretném.

De a hattyú nem hallotta már és eltünt a hegyhát mögött. S amint az istennő hosszan utána nézett, a méhecske is elhagyta keblének fészkét, mondván:

- Oh Gauri, fölmelegedtem már és nékem is van otthon párom.

És szempillantás alatt szintén tovaszállott. A kigyó is lesiklott nyakáról, némán csúszott tova és eltünt a göröngyök közt. A medve pedig alázatosan megszólalt:

- Oh Durgá, bizonnyal igen jó mesemondó, de nagyon rossz férj volt ez a hattyú! Ám én nem akarok hasonló lenni hozzá és cserbenhagyni családomat; azért búcsút veszek tőled és viszem irhámat, melyet megszentelt lótuszszirom lábaid érintése.

És elügetett, keresztül a dombon.

A Hegység Leánya pedig magára maradt.

Körültekintett és búsan szólt magában:

- Lám, hogy sietnek ezek a férjek mind a párjaikhoz. Csak én magam vagyok elhagyatva.

Szemeit elfutották a keserűség könnyei. És e pillanatban háta mögül léptek zaja ütötte meg fülét. Hátranézett és látta, amint egy nagy fehér bika közelgett feléje.[41]

Fölpattant, hozzáfutott és karjaival átölelte a bika hatalmas nyakát. Hozzátámaszkodott és arcát bozontos púpjába rejtette.

- Oh Nandi, kedves Nandi, - rebegte - oly nagyon, nagyon nyomorúságosnak érzem magam.

Nandi, amint az istennő hozzásimulva átölelte, feléje fordította nagy fejét és hízelkedőn nyalogatni kezdte karját és csuklóját. És szelíden, kedveskedőn horkantott, szólván mély hangján:

- Hogyan lehet nyomorúságos, a Világ Urnője?

- Oh jaj, - felelt Párwati - ha Urnő is vagyok, mégis elhagyott engem a Világ.[42]

És míg e szavakat mondta, érezte, amint Nandi testéhez támaszkodott, hogy valami változás megy végbe azon. Gyorsan fölpillantott és sikoltás röppent el ajkáról. Mert Nandi eltünt és ő a Nagy Isten keblén pihent. Lesütötte tekintetét és pir borította el az arcát. A Holdékes Isten pedig karjaiba ölelte nejét és mély vonzalommal nézett reá, mondván:

---

[41] A fehér bika *Nandi*, Shiwa kedvence, mely hátán hordozza az istent, mint pl. Zeust a sas.

[42] Shiwa egyik általánosan használt neve *Bhawa* = világ, mindenség.

- Oh te kis makrancos, a te emlékezeted a legrövidebb a világon!

A Hópelyhek Nővére összerezzent e szavakra és meglepetve nézett reá. Az Isten ekkor mosolyogva mondta:

- Elfelejtetted talán, hogy te távoztál el tőlem, nem én tőled? Vagy talán gondoltad és elhitted, hogy a Világ csak egy pillanatra is távol maradjon Urnőjétől? Tudd meg, hogy én veled voltam mindvégig. Mert én voltam a hattyú, amely cirógatásokat csalt ki tőled meséjével és én voltam a méh, mely kebleden pihent és én voltam a kigyó, mely a nyakad köré fonódott és én voltam a medve, melyen lábaid nyugodtak és én voltam végül Nandi is, melynek nyakát átölelted és hozzásimultál. Igy szünetlenül melletted voltam és idegen formákat öltve, áthatoltam haragod páncélján és simogattál, becéztél engem akaratod ellenére. És tudd meg azt is, oh hűvös fehér hegy leánya, hogy neheztelésre sem volt okod. Mert Gangá az én nélkülözhetlen kísérőm és még én magam sem létezhetnék kísérő járulékaim nélkül. Ám te az én hitvesem vagy és lényem másik fele!

Elhallgatott és megcsókolta a szépséges istennő ajkát.

- Ah, - szólt - túl hideg az ajkad, ha mindjárt a Hónak gyermeke is vagy.

Az istennő kissé megborzongott, mondván:

- Oly soká ültem itt mozdulatlanul és csöndesen e hűvös tó partján. És aztán a szivem is jégcsappá vált keblemben, mert azt képzeltem, hogy távol vagyok tőled.

És szólt ekkor a Nagy Isten:

- Nézz!

És a Himaláya Leánya fölpillantott. S e pillantásban változás suhant át a tavon és körötte. Mert a hideg lég egyszerre fölmelegedett, a víz sötét kékje halvány azurrá sápadt, a lótuszok piros színt öltöttek, nagy fák jelentek meg a partokon, bokrok és cserjék borították be a tar földet és azonnal virágzani kezdtek és a meleg szellő, mely arcát simogatta, eltelt a Champak, a Mango, a Sandal és az egész Délszak illatáradatával. És számtalan méhraj zümmögött a varázslatos virágok körül és gyönyörű madarak repkedtek, mint megannyi élő smaragd és rubint, a fák közt és édesen csicseregtek a lombok sűrűjében. Mintha az idő megsemmisült volna, a Tavasz hirtelen megrohanta, legyőzte és elűzte egy szempillantás alatt a Telet.

Az istennő csodálkozó szemekkel nézett szét.

- Oh te Holddal Ékes, - szólalt meg aztán - ez a Te műved! És ez a sok szép virág itt minden illatával csak délibáb és káprázat, csupán csalódás és nem valóság.

Maheshwara pedig válaszolt:

- Oh, te kis oktondi, ez a csalódás csak annyiban különbözik a valóságtól, hogy nem tart oly sokáig. Mert vajjon mi volna más az Idő, ha nem én magam?[43] És vajjon mi volna a látható Mindenség, ha nem merő csalódás és káprázat? És a világok tán nem buborékok csak, amelyek azért jöttek létre, hogy - miként e virágok - engem szórakoztassanak, színjáték gyanánt, melynek én vagyok egyetlen mozgatója és játékmestere? Mint ahogy a hattyú és többi társa létezésében is én voltam a háttér és az egyedüli valóság. És minden, ami létezik, csak megannyi visszhangja, délibáb-alakzata, álomképe és megjelenése a Létezőnek, aki Én vagyok!

[43] Shiwa maga az Idő, mint egyik neve *(Kála)* is mutatja.

És míg szólott, a Mánasa-tó felé egy agg zarándok közeledett, aki egész életén át vándorolt, hogy elérje partját és ott haljon meg szentelt közelében. Ám a Nagy Isten észrevette jöttét, amint közelgett. És midőn az ősz zarándok feléjük pillantott, szemei már nem látták sem az istent, sem az istennőt. Csak egy fejedelmien szép hattyúpár enyelgett ama hűvös tónak szélén.

VÉGE.